

Варвар
О. ЕВГЕН МАЦЕЛЮХ

Де нам шукати Бога?

Львів 1930.

»ДЛЯ СВІТЛА« — 16-18.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ІНТЕРЕС — ПРИЄМНІСТЬ — КУЛЬТУРНІСТЬ

кажуть Вам вступити в члени кооперативу

Видавничий Інститут

Добра Книжка Львів, Содова 4

бо кождий член сеї кооперативи:

причинюється до католицького пресового апостольства на наших землях,

через читання видань сеї кооперативи образує й морально розвиває себе та любо проводить вільний час,

дістає всі видання власні кооперативи за половину ціни, може отже на тім іще й добрий гріш заробити!

Щоби стати членом кооперативи »Добра Книжка« треба:

1) прислати 25 зол. на уділ (можна сей уділ сплачувати місячними ратами по 5 зол.).

2) прислати 5 зол. вписового.

3) виповнити і прислати заяву вступлення в члени кооперативи (друковану заяву до підпису висилає »Добра Книжка« даром) —

все те на адресу:

»Добра Книжка« — Львів Lwów, skr. p. 11.

Нехай не буде доброго українця-християнина, котрий не бувби членом кооперат. »Добра Книжка«!

Видання в. і. »Добра Книжка« такі:

Історичні повісті:

(по 4 зол. за том, для членів тільки по 2 зол.)

Будзиновський: Пригоди Запорозьких скитальців — (190 сторін.)

06
10
~~Завантажено~~
О. ЕВГЕН МАЦЕЛЮХ

Де нам шукати Бога?

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

»ДОБРА КНИЖКА« — ЛЬВІВ — 115. ВИПУСК

»ДЛЯ СВІТЛА« — 16-18.

937-200.11. + 2242

Ч. 1198.

Позваляється печатати.

Від греко-католицького Митрополичого Ординаріату
у Львові, дня 25. березня 1930.

† Андрій.

Печатано 4000 примірників

З печатні А. Гольдмана, Львів, Сикстуська 19

Їх Ексцеленції, Всесвітлійшому і Високопреосвященному
Митрополитові, Кир

АНДРЕЄВІ ШЕПТИЦЬКОМУ

в нагоди ювілею 30-літної праці на єпископським престолі
присвячує сю працю в доказ синівської любови й по-
важання

автор.

святи Степан Мацелю

у Людовіці 15/X 1930

Вступ.

Як давно існує світ і чоловік, так давно існують ті відвічні питання: звідкіля взявся цей світ, звідки те сонічко ясне, таємний місяць, незлічимі зорі? Хто їх поставив на тих відвічних дорогах, котрими вони постійно ідуть в безмежних просторах? Звідки та майстерна доцільність в природі? Звідкіля взявся перший чоловік у світі, яка ціль його життя? Звідки взялося горе, недоля у світі? Що діється з чоловіком по смерті? Чи є друге життя і яке воно?...

Один лиш чоловік зі всіх сотворінь томлений цими питаннями, підчас коли інші сотворіння не журяться цим і живуть спокійно з дня на день, вдоволені своєю судьбою.

Чому лиш один чоловік неспокійний і шукає всюди причини? Видно, що природа чоловіка інша, як звірят. Видно, що в нутрі чоловіка криється якийсь нестримний гін до шукання і пізнання правди, якесь нестримне бажання щастя... А цей неспокійний нерв знаходиться в людській душі...

Один лиш чоловік зі всіх сотворінь наділений своїм Творцем безсмертною душею. А в ту душу, вложив Творець бажання правди і можливість

пізнання, розум і стремління до щастя, свободну волю...

Один лиш чоловік своїм розумом бажає пізнати світ і його причину; і ціль свого життя на землі. Своєю свободною волею шукає чоловік щастя, мира, любови...

І деж її знайти ту правду, те щастя, за яким лине людське серце?... У світі? Ні! Бо тут все змінчиве, все проминаюче...

І шукав чоловік відповіді на ці питання поза світом в Бозі, в релігії...

І як давна історія людського роду, так давна віра в Бога. Вчений Павльзен каже: »віра в Бога відповідає найбільше внутрішній і найглибшій потребі людської душі, історія людства без тої віри не дається подумати«.

Навіть передісторичні народи полишили по собі знаки своєї релігійності, як гроби померших, жертівники, заклинання, молитви.

Всемогучий Творець всесвіта полишив у всіх творах свої сліди, по котрих чоловік (може пізнати, що Він є... А ті сліди то: 1) ціла вселенна, її краса, її доцільний устрій; 2) надприродні божі об'явлення, появи духів, чуда, списані в книгах Святого Письма; 3) ті сліди Божі, образ Божий є також в душі чоловіка, а саме розум, що хоче пізнати світ і його Творця, та бажання щастя. Без віри в Бога цілий світ загадкою для чоловіка. 4). Вкінці сліди Божі є докладні і певні в Христовій Церкві.

На кождім кроці стрічаємо ті сліди Божі, а вже найпевніший голос Бога в душі чоловіка, що мов той невтомимий суддя видає сейчас осуд

про кожде діло чоловіка, а тим суддею це голос сумління.

Тому правдиві слова св. Письма, де ясно говорить голос Божий: »Коли ви з цілого серця будете шукати мене, я дамся вам пізнати«...

І. Потреба релігії лежить у природі чоловіка.

»Марні всі люди, котрі не мають пізнання Бога. Нещасливі вони, в мертвих надія їх«... (Премудр. 13. 1. 10).

Як з висше сказаного виходить, чоловік має такі потреби душі, котрих ніщо не заспокоїть, хиба тільки віра в Бога. З історії знаємо, що всі народи мали віру в Бога, мали свою релігію. Хоч у різних народів були різні релігійні поняття і різні способи почитання Бога, однак основна віра в Бога і позагробове життя була у всіх поганських релігіях.

Грецький історик Плутарх пише у своїм творі: »Знайдеш міста без мурів, без домів, без шкіл, без законів, що не уживають і не знають письма, однак ніхто не видів народа без Бога, без молитви, без присяги, без релігійних обрядів, без жертв«...

Рівнож і римський письменник Ціцерон каже: »Нема народу такого необразова-

ного, ані такого дикого, котрий хоч і не має правдивого поняття о Бозі, не був би переконаний про потребу призивання якогось божества«...

Віра в Бога проникала ціле людське життя. Під впливом віри в Бога повставали найдавніші перекази народів, міти, легенди. Під впливом віри творилися обичаї, звичаї, закони. На вірі в Бога ґрунтувалися всі науки, почавши від головної науки філософії. Всі школи повставали там, де плекалася релігія, як у Китайців, Індійців, Вавилонців, Єгиптян, Персів, Ізраїльтян. Через всі середні віки школи були тільки церковні.

Релігія була підставою мистецтва, будування в честь Бога святинь, статуй; релігія витворила повне краси грецьке різьбарство і славні образи святих, якими вславилося малярство римське. Спів і музика рівнож розвивалася під впливом релігії.

На вірі в Бога ґрунтувалися державні і моральні закони. З цього видно, що потреба релігії, потреба віри в Бога лежить вже в самій природі чоловіка і що без неї чоловік не може обійтися.

Вчений Кельнер пише в своїй історії Педагогії: »Релігія підносить чоловіка понад цей світ, відкриває правдиву ціль життя, розв'язує загадку існування і спиняє перевагу звірячої, змислової природи«....

Тому треба сказати словами св. Письма, що лиш »безумний каже в серцю своїм: нема Бога« (Пс. 13. 1).

Люди, що не мають віри в Бога, не чуються щасливими. Життя для них стає часто невино-

симим тягарем, тому многі кінчать самовбивством. В смерті шукають спокою. »В мертвих надія їх« каже св. Письмо.

І хочби чоловік знав різні науки, а Бога не знав, нещасливий він! Бо як каже св. Августин: »Нещасливий чоловік, котрий все знає, а Тебе, Боже, не пізнає«...

II. Сліди божі у світі.

»Небеса голосять славу Божу, а проділа рук його звіщає небозвід« — (Пс. 18. 2).

Цілий світ, земля і безмежні, небесні простори, це велика Божа Книга, як каже св. Антоній.

»Коли дивимосся на небо, засіяне зорями, приходимо до переконання, що всім управляє єство о безконечнім розумі«, сказав вже поганський письменник Ціцерон.

І дійсно, коли застановимосся над безмежними просторами вселенної, пізнаємо велич і всемогутність Творця. От приміром наша земля: вона має 5400 миль в обводі. Та як малою є вона супроти сонця, котрого промір є 113 раз більший від проміру землі. Начислюємо на небозводі около 30 мільонів сталих зізд, що знова своєю величиною перевищують наше сонце.

А які великі простори розкинені між поодинокими небесними тілами. Наша земля віддалена від сонця 21 мільонів миль. Куля вистрілена з гармати летілаби на сонце 28 літ. Довкруги сонця

кружить 8 більших планет, а 280 менших. Збільшених планет найблизший сонця Меркур, віддалений 8 мільйонів миль від сонця. Найдальше віддалена від сонця планета Нептун, що кружить довкола сонця в віддаленню 624 мільйонів миль. Є звізди, котрі на тисячі мільйонів миль віддалені від нашої землі, котрих світло помимо своєї швидкості (42.000 миль на секунду), потребує білйонів літ, щоби дійти до нашої землі. Що це за розмір, що за безмежна віддаль в тих небесних просторах!....

Тож дійсно лиш всемогучий Бог міг покликати такі твори. »Небеса голосять славу Божу«. — Сталі, незмінні дороги цих небесних тіл, якими вони ідуть від віків і не сходять з визначеної їм дороги, схід і захід сонця, зміна пір року все в означенім часі, чиж це не доказ Божої Премудрости?

А ці скарби на землі, ріжнородні рослини, цвіти, збіжжя, дерева, преріжні роди звірят, вода; скарби у нутрі землі вугіль, нафта, шляхотні метали, мінерали; скарби над землею: сонічне тепло, воздух, без котрого неможливе життя... Всі ті скарби вказують на істнування свого Творця-Бога...

»Спитай у звірят, вони навчать тебе, в птахів під небом, а вони скажуть тобі, або поговори з землею, а вона повчить тебе, тай риби в морю скажуть тобі: Хто з усього того не знає, що рука Господня сотворила це?... (Йов, 12, 7, 8, 9.).

1) Як повстав наш світ.

Про повстання світа учить нас св. Письмо (Буття 1. 1) словами короткими, а вичерпуючими: »На початку сотворив Бог небо і землю«. Історію сотворення описав Мойсей, просвічений Духом Божим. Хоч наука і природні досліді поступили сьогодні значно вперед, оповідання про сотворення світа, описане Мойсеем, в книзі Буття згоджується вповні з вислідами наукових дослідів.

Шість днів, як читаємо в біблійі, творив Бог світ, а смого відпочав, перестав творити. Під тими днями не треба розуміти наших звичайних днів, а шість довгих періодів часу, що тревали тисячі літ. А що так треба розуміти, бачимо з цього, що і семий день, в котрім Бог перестав творити, треває вже тисячі літ, а мимо цього в Біблійі цей період часу називається семим днем. До того св. Письмо каже, що сонце сотворив Бог четвертого дня, а без сонця не було днів в теперішнім значінню.

Першого дня сотворив Бог світло. »І сказав Бог нехай буде світло і сталося світло« (Буття 1. 3). Що це за світло? Це огненна маса, матерія світа, котрій надав Бог силу тяготи. Наслідком тої сили притягання повстав у непорушній матерії рух, тертя, огонь. Той огонь зробив з матерії світа огненну світячу брилу і той огонь є тим світлом, про котре говорить св. Письмо в першій дні сотворення.

Другого дня сотворив Бог твердь, небозвід... »Нехай між водами повстане твердь і розлучує води... і назвав Бог твердь

небом«... (Буття 1—6. 8). В другім дни Бог поділив матерію світа і утвердив поодинокі части на місцях їм призначених... Наслідком великого руху матерія світа поділилася на величезні тіла, котрі відривалися від головної маси матерії світа, а через взаємне притягання стали кружити по сталих дорогах, по яких кружать в небесних просторах до нині. Це утвердження тих мільонів небесних тіл, планет, зізд, називає св. Письмо твердю, або небом. Подібно пояснюють повстання світа природні науки. А іменно через рух повстали з матерії світа огненні, газові кулі різної величини, що взаємно себе притягали і через притягання остали на сталих дорогах.

Третього дня сотворив Бог сушу і рослини. Огненна маса землі, відорвана від головної матерії, повели стала тратити свою горяч. На неї падали водні пари і мрази, котрі широким морем вкрили цілу землю. А води цього моря кипіли безнастанно, бо земля була еще плинною огненною масою. З часом поверхня землі стала під водою ціпеніти і почала звільна творитися земна скорупа. При остуджуванню скорчувалася земна скорупа, а місцями тріскала і творилися щілини. Тоді води впадали до нутра землі аж до розтоплених мас і нагло перемінювалися в пару, а пара водна страшною силою розривала землю, викидала в гору цілі пасма гір, то творила ярути, пропасти. І повсталася суша і місця заповнені водами, котрі Бог назвав морем.

Суша вкрилася різними рослинами і деревами. Бог надав матерії нові сили, потрібні до витворення органічних еств, сили життя. Ті органічні ества не могли повстати самі через себе,

через получения поодиноких первнів зі собою, а покликав їх тільки Бог своєю силою. А можемо це заключити з сего, що навіть найбільшим ученим, котрі знають докладно склад якоїсь рослини чи звіряти і знають відношення, в яким стоять до себе складові первні, не удалося утворити з мертвої матерії живої рослини або звіряти.

Четвертого дня сотворив Бог сонце, місяць і звізди. Сонце, місяць і звізди, хоч були сотворені першого дня, над землею показалися до перва четвертого дня. До тепер не було їх видно задля густих, непроглядних хмар і мрак, які окружали землю. З часом через остуджування землі зменшувалися в воздуху водні пари, розходилися густі хмари мраковиння і над землею показалося сонце в день, а в ночі місяць і звізди.

Пятого дня сотворив Бог всі водні ества, риби, гади і птиці небесні. Шестого дня сотворив Бог на землі четвероножні звірята. Коли вже земля була наділена всім добром, потрібним для людського життя, тоді Бог сотворив чоловіка. Як добрий батько приготував Бог все для своїх дітей. Чоловік, як володар сотворінъ сотворений Богом найпізнійше. »Вперед збудував Бог палату, щоби король мав де загостити«, каже Ляктанцій. І при самім сотворенню виріжнює Бог чоловіка. При сотворенню інших сотворінъ казав Творець коротко: »нехай буде...« Колиж творить чоловіка Бог немов народжується з цілою Пресв. Тройцею: »Сотворім чоловіка на Наш образ і Нашу подобу«. На Свою подобу творить Бог чоловіка! Яку велику гідність дає тим Бог чоловікови! Окремо творить Бог тіло чоловіка з землі, окремо душу.

Коли вже тіло було готове, творить Бог душу. »І вдунув у лице його дух життя і стався чоловік живою істотою«. (Буття 2. 7). Тому з подивом кличе Псалмопівець (Пс. 8. 2). »Господи, Господи наш! Як чудне ім'я Твоє по цілій землі! Бо Твоя слава піднялася вище небес«...

2) Краса сотворінь і доцільність у природі свідчать нам про існування Бога.

»Святий, святий, святий Господь небесних сил, повне небо і земля Твої слави«, співаємо на св. Службі Божій. Сама краса сотворінь ділала так на первісних людей, що вони сотворіння уважали за Бога. Як каже Соломон в книзі Премудрости (13. 3): »Коли краса земних річей так полонила людей, що вони ті річі уважали богами, о скільки красший є Творець! Бо від величи красоти сотворінь пізнається аналогічно їх Творця«... (Премуд. 13. 5).

Доцільність в природі, доцільне урядження світа вказує нам на велику премудрість Божу. Все, що бачимо у світі, має свою ціль. Безцільного і безужиточного нема нічого на землі. Ростини служать за поживу звірятам і людям; птахи, звірята, декотрі служать за поживу, декотрі стають до помочі чоловікови в праці. Вода перемінюється в пару, щоби опісля з хмари скроплювати висушену землю і поїти ростини. Лід

зимою вкриває ріки, щоби охоронити водні звір'ята від студени.

»Як годинник стане сейчас, коли виймемо з нього одно колісце, так і порядок світа був би порушений, коли б не стало якої річи«, говорить святий Ієан. Колиби, приміром, не було птахів, то комахи так розмножилибися, що зробилиби життя неможливим.

Навіть такі шкідливі річи, як бурі, громи, потрібні. Вони очищують воздух, а своєю величицею і грозою переймають людське серце.

Як мудро уладжена Богом-Творцем зміна дня і ночі, зміна пір року, зміна погоди!

Пригляньмося будові людського тіла. Яка вона майстерна! Кожний член тіла, голова зі своїми складовими частинами: мозок, очі, уши, ніс, уста; руки, ноги, жолудок, серце з своїми артеріями, котрими безнастанно втискає кров до найдалших частин тіла, всі ті частини мають своє призначення, свою окрему роботу.

Самі людські змисли як майстерно і доцільно вони збудовані. »Око наше, це найсовершенніший фотографічний апарат, який сам регулюється, сам себе очищує, змиває слюзами і відбирає знімки у різних красках«. (о. Др. Й. Клюг »Життєві Питання«). Вуха це ідеальний музичний інструмент.

З чудесного ладу у світі мусимо заключити, що удержує його Премудрий Творець. »Як великі діла Твої Господи, все створив Ти в мудрости«, співає псалмопівець. (Пс. 103. 24).

3) Відношення вчених людей до релігії.

Тому не дивно, що многі великі вчені, дослідники природи, були найпобожнішими людьми. От прим. Карло Лінней († 1778) в творі: «Система природи» пише: «Всюди в царстві каміння, ростин, звірят і зізд знаходиться слід вічного, всемогучого, мудрого і доброго Бога. Повний подиву і здивовання падаю перед Ним в порох і величаю Його».

Приятьель славного астронома Атаназія Кірхера, сумнівався в істнування Бога. Раз сказав астроном зробити гарний гльоб і умістив його в своїй кімнаті. Коли приятьель прийшов відвідати астронома і побачив новий, гарний гльоб, запитав, звідки взявся той гльоб? Астроном відповів йому: «Повстав сам з себе». Приятьель застіявся з астронома. А тоді промовив до нього Кірхер: «Як цей малий гльоб не повстав сам з себе, то як могли повстати самі з себеті незлічимі небесні тіла?»... (Шпіраго, приміри). Засоромився приятьель і в душі признав рацію астрономови.

Дуже много інших вчених були віруючими і практикующими христіянами!

Учений астроном Нютон († 1727) з великої побожности при кождім вимовленню імени Божого відкривав свою голову. Раз положив він руку на траву і сказав: «Цей кусник землі вистарчає мені, щоби подивляти велич Бога»... Учений Пастер († 1895 р.) говорив

часто: »Якраз тому, що я так багато читав, вірю, як бретонський селянин«... На смертній постелі не випускав він хреста з своїх рук.

III. Божі сліди в людськiм серцю.

»Неспокійне людське серце, доки не спічне в Бозі«... (Августин).

Щастя, о доле щаслива, хто тебе не шукає? Чиє серце не бється за тобою? І дитя і немічний старець над гробом бажає щастя. Та де його знайти? Чи є воно у світі?

Вже в давнині була окрема школа філософів, Епікурейців, що в уживанні дочасних дібр покладали ціль свого життя, свого щастя. »Ідж, пий і веселися«... отсе була програма їх життя. Рівнож і нинішні недовірки-матеріялісти покладають за найвисшу ціль свого життя змислове вживання всіх розкошей світа.

Про вартість тих дібр світа каже Христос в св. Євангелію: »Хто пє ту воду, забажає знов« (Йоан 4. 13). Іншими словами уживання дібр сего світа не заспокоїть людського серця. Вони розпалюють тільки змислові похоти.

Звідси то багато осіб, обдарованих щедро дочасними добрами, чується нещасливими, а часто кінчать вони самовбивством. Рим за панування цісарів був наймогутнійший, а разом з тим множилися самовбивства, пересит життям.

Навіть наука не дає спокою людському серцю. Природник Алекс. Гумбольд каже:

Сама наука не дає спокою, ні вдоволення. Німецький поет Гете сказав раз в розмові: »За 75 літ життя лиш мало зазнав я щасливих днів, а ціле життя це двигання каміння«.

Про вартість дочасних дібр говорить св. Іван Золотоустий: »Дочасні добра то наче терне. Коли хто прилягне до них серцем, зараз відчуває біль«. »Як солодкі води рік вливаються в гірке, солоне море, так гіркнуть з часом всі дочасні розкоші! (Бонавентура). »Заказані розкоші цього світа, се немов ідовиті ягоди, що на позір манять, а спожиті приносять шкоду і смерть«. (Сенері). А головна слабкість земських дібр се те, що вони проминаючі. »Все йде, все минає і краю немає«, — каже поет. »І світ переминає і його похить«. (ЙоанІ2. 17). А цар Соломон пише в книзі (Еклезіяст 1. 2) про вартість дочасних дібр: »Суєта суєтствій, і всяческа я суєта«. Марнота над марнотами!

У світі щастя іде в парі з нещастям, по хвилях радости приходять хвилі смутку, як це влучно представляє грецький переказ про богині Розкоші і Болю. Раз станули вони перед Зевсом і оскаржували одна другу. Зевес вислухав їх, а потім за кару велів їх скувати до купи сильним ланцюхом. І від тоді розкіш і біль ходять разом у світі.

Тому як риба витягнена з води, неспокійна і рветься до води, бо там її життя, так і людське серце серед земських дібр неспокійне, доки не спічне в Бозі. Неспокійне серце людське, говорить святий Августин, доки не спічне в Бозі.

Неспокою такого зазнав і наш поет Шевченко, коли пише:

Чого серце плаче, ридає, кричить
Мов дитя голодне, серце моє трудне,
Чого ти бажаєш, що в тебе болить?
Чи їсти, чи пити, чи спатоньки хочеш?...
Засни моє серце, на віки засни!...»

Скаже дехто: »От щасливі ті, що в царських ризах, що держать власть в своїх руках. Та про них влучно говорить римський філософ Сенека: »Щастя тих, що одягаються в пурпуру, не більше від актора, котрий в комедії вбирає шапку вождя, або держить скиптр царя«... Доля у світі змінлива. Раз винесе чоловіка в гору, як морська хвиля човен, то знова кине в долину, або розіб'є о підводну скалу.

Непроминаюче щастя може дати лиш Христос, що каже в св. Євангелію: »Мир мій даю вам, не як світ дає, я даю вам«. (Йоан 14. 27).

IV. Божі сліди в Божім Об'явленню.

- 1) Потреба Божого Об'явлення: а) старинна поганська філософія; б) новітня філософія.

Без надприродного Божого об'явлення чоловік не може пізнати докладно Бога і своєї ціли.

Пізнання Бога з самих сотворінь недостаточне. Ми бачимо Його немов в слабім зеркалі

(І Кор. 13. 12). »Ніхто не в силі прослідити того, що є на небі, ані Божої волі, коли йому не дасть Бог мудрости і не зішле св. Духа«... (Прем. 9. 16. 17), бо »Бог великий і годі нам Його поняти«... (Йов. 36. 26).

Сиракуський король Гієрон візвав раз до себе мудрця Симоніда і спитав його, що є властиво Бог? Мудрець не відповів нічого, лиш просив короля о один день до надуми. Коли проминув день, явився мудрець перед королем і замість відповіді, просив о два дні до надуми. І так з кожним днем продовжував термін відповіді подвійно. Здивований король запитав, чому він так робить? Мудрець відповів: »Чим довше роздумую, тим темнішою стається для мене ціла та справа«... Подібно діється з тим, хто вдивляється довше в ясне світло сонця, то сліпне... »Бог великий і годі нам Його поняти«... (Йов. 36. 26).

Щоби оглядати Божі річи, людський розум потребує світла об'явлення Божого (св. Августин).

Без Божого об'явлення не можемо знати, як віддавати честь Богу, яка ціль людського життя, яке життя по смерті.

Доказом цього історія поганських народів. Доказом цього філософія Греків і Римлян. Цілими віками роздумували вони над тими правдами; однак не приходили до пізнання, ріжнилися в гадках і не мали певности. Мудрець Плятон хвалив многоженство, невільність, месть, викидування слабих дітей і немічних старців і калік на голодову смерть. Філософ Сократ каже в сво-

їх «Споминах», «що ніхто не пізнав правди і її не пізнає ані щодо Бога, ані щодо світа, а хочби удалося комусь дійти правди, то не буде того певний, все буде лиш загадкою». І сам Сократ, хоч ціле життя ганив ідолопоклонство, перед смертю жертвував когута божкови лікарів Ескуляпови. Римський філософ Ціцерон порівнює гадки філософів і каже: «З тих гадок, котра правдива, Бог один знає, котра правдоподібна, велике питання».

Історія вчить нас, що найбільш просвічені народи, Греки, Римляни, Фенікійці, хоч мали високу культуру, блудили в релігії і моральності; почитали в своїх божествах навіть злі, неморальні склонності. Римський мудрець Сенека пише: «Все повне перекупства і злоби тай невинність не то, щоб була рідка, але її зівсім нема»...

Тому всі очікували помочі і науки з неба. Светоній пише: «На цілім сході розширилася старинна гадка, котру пророцтва висказують, що в тім часі походять з Юдеї прийдуть до влади»... Римський історик Тацит пише: «Многі мали те переконання, що в старих книгах священників знаходиться, що саме в тім часі Схід скріпиться і походять з Юдеї прийдуть до влади»... Говориться тут про пророцтва за прихід Спасителя світа.

А римський поет Горацій пише з зазивом: «Прийди врешті, сину, взнеслої діви, полишись довго серед Твогого народу і не скоро вертай до неба. Май уподобання в тім, що тебе будуть звати вітцем і ца-

рем». Рівнож Сократ висказав надію, що прийде посередник між Богом і людьми.

Конечність Божого об'явлення стверджує нам і історія новітньої філософії. Хто будує основи філософії без Бога, попадає в найрізноморідніші блуди, як на це вказують різні філософічні системи:

1) Матеріалізм перечить існування Бога, а признає лиш матерію (Гельвецій, Гольбах, Фаярбах, Біхнер).

2) Пантеїзм твердить, що всі єства є світі одно єство, всьо Бог, а світ ніщо. (Спіноза).

3) Сензуалізм (Гоббс 18 ст.) твердить, що садиноким жерелом пізнання людського не є розум, а змисли. Тому про Бога не можемо нічого знати, бо Його змислами не бачимо.

4) Субективізм (Кант, Фіхте, Шопенгавер 19 ст.) твердить, що чоловік взагалі не може пізнати зовнішнього світа. Все, що бачимо у світі, всі сотворіння, це наші витвори, це лиш уява.

5) Агностицизм (Ремон, Спенсер) стверджує що в релігійних справах чоловік нічого не може знати і не буде знати. Тому ліпше тими справами не займатися.

6) Індиферентизм пропагує байдужність до релігійних справ.

7) Раціоналізм відкидає об'явлення Боже, а приймає лиш те, що розум людський може поняти. (Декарт, Ляйбніц, Гегель).

Кождий з тих філософічних системів що иншого говорить, а правда мусить бути одна, а та правда вічна, незмінна в Бозі! Сам людський розум без Божого об'явлення тої відвічної правди ясно не пізнає.

2) Чи Бог дав своє Оявлення людям?

Боже оявлення є історичною правдою. »Многократно і ріжними способами говорив Бог давно до вітців«... (Євр. 1. 1). Бог давався пізнати людям в ріжний спосіб. В людськiм тілі оявлявся Бог першим родичам, Авраамови, до котрого прийшов в товаристві двох ангелів, в горючiм корчі зявився Мойсєви, серед громів і блискавок являвся жидам на горі Синай. Промовляв Бог до поодиноких людей, до Ноя, Авраама, Мойсея, давав їм поручення оголошувати людям оявлені правди. Деколи промовляв Бог до більшого числа людей, як приміром на горі Синай, коли давав 10 Заповідей. Рівнож при хрещенню Ісуса в Йордані промовив Бог з отвертого неба: »Се є улюблений син мій, котрого я Собі вподобав«... Деколи посилав Бог ангелів, як прим. Рафаїла до Товії, двох ангелів до Лота в Содомі, архангела Гавриїла до Пречистої Диви Марії, ангелів при народженню Ісуса в Вифлєємі, ангелів до гробу Спасителя в день Воскрєсення, ангела до увязненого св. Петра, що би увільнив його з вязниці.

Тих людей, котрим Бог давав своє оявлення, наділяв даром пророцтва і творення чудес. По тих дарах люди могли пізнати, що ті мужі післані від Бога, а були це патріярхи, пророки.

В посліднім часі промовив Бог до людей через свого єдинородного Сина Ісуса Христа. Се найвірнійше свідощтво Божого оявлення. Ісус прийшов у світ, що би дати свідощтво правді (Йоан 18. 37). »Я на те ро-

дився і на то прийшов в світ, щоби свідчити про правду... (Йоан 18. 37). А свідчив про правду так, як сказав йому Отець (Йоан 12. 50). »А що я говорю, говорю так, як сказав мені Отець«. (Йоан 12. 50). Ісус дав свідоктво про те, що видів, але люди не прийняли його свідоктва (Ів. 3. 11). »Аміль, аміль говорю тобі: ми говоримо про те, що знаємо, і що ми виділи; а ви свідоктва нашого не приймаєте«... (Йо. 3. 11.).

Свідками Божого обявлення були і апостоли. Ісус Христос часто говорив до апостолів: »Будете мені свідками в Єрусалимі, і у всій Юдеї і Самарії і аж до краю землі«. (Діян. 1. 8). Св. Павло в Діяніях апост. (Д. 20. 24) каже: »Та я не вважаю моєї душі дорожшою від себе, щоби тільки скінчити свою дорогу (з радістю) і службу, котру прийняв від Господа Ісуса, щоби засвідчувати Євангеліє ласки Божої«.

Обявлення Боже скінчилося зі смертю апостолів.

3) Де знаходиться Боже Обявлення?

Боже обявлення заховане в двох скарбницях, а то в св. Письмі і св. Переданню. Тридентський Собор (Сес. 4) каже: »Св. Письмо і устне Передання мають однакову вартість, належить отже приймати їх з рівною пошестю. Св. Письмо є писаним Божим словом, а Передання неписаним Божим словом. Св. апостол Павло в листі до Солунян (2 Сол. 2. 15) заохочує вірних до придер-

жування писемних і устних розпоряджень словами: »І так, братя, стійте і тримайтеся передань, котрих ви научилися, чи то словом, чи нашим листом«.

У. Святе Письмо, писане Боже Слово.

Св. Письмо це історія світа від самого початку сотворення. Як каже поет Гете, це книга народів. Про св. Письмо говорить німецький поет Гайне: »Це стара книжка, смиренна, наче природа і так само природна, як природа, це книжка, котра виглядає так працювито, і безпретенсійно, як сонце, котре нас гріє і як хліб, що нас годує. І отся книжка зветься зовсім коротко Книга, біблія. Слушно називають її також св. Письмо. Хто згубив свого Бога, той може Його знайти в тій книзі, а хто Його ніколи не знав, супроти того вістут подих Божого слова«... (Геіне: Цур гешіхте дер Релігіон унд Фільософі ін Дайчлянд. Форворт цур П. Ауфляге 1852).

Слово Біблія походить від грецького слова βιβλος значить книга. Нема важнійшої книги для чоловіка від Біблії, або св. Письма. Ціле св. Письмо складається з 72 книг. А ті книги діляться на старозавітні до Ісуса Христа і новозавітні по І. Хр.

45 книг належить до Старого, а 27 книг зачисляємо до Нового Завіту. Всі вони діляться на книги історичні, поучаючі і пророчі. Книги ті списані на протязі 16 століть, почавши від Мойсея. В одну цілість зібрав їх по вавилонській

неволі Єздра, що жив в літах 536—457. перед Хр. Той збір зветься Канонем, а книги, поміщені в тім зборі, зємо канонічні. До цього збору додано пізнійше другі книги, як книгу Варуха, Товіта, Юдити, Премудрости Ісуса сина Сираха, дві книги Макавеїв, частини книги Єстир і Даниїла і ті зветься второканонічні. Жиди і Протестанти не приймають книг второканонічних. Повага тих книг після науки Католицької Церкви однакова.

Всі первоканонічні книги були писані єврейською мовою, книги Єздри, Неемії і Даниїла халдейською мовою; а второканонічні прийшли до нас переважно в грецькім перекладі.

Всі ті книги переведені на грецьку мову. За часів Птольомея Філядельфа бібліотекар славної александрійської бібліотеки хотів мати св. Письмо в грецькій мові. І 72 вчених жидів перекладали св. Письмо на грецьку мову. Цей переклад зветься александрійським, або сімдесятьох »Септуагінта«. Жиди узнали цей переклад за добрий і в розсіянню його уживали. Апостоли в своїх Євангеліях і посланнях цитують місця з цього перекладу. На латинську мову переклав св. Письмо св. Єронім (331—420). Переклад його званий під назвою »Вульгата«. З грецької мови переведено ті книги на мову старославянську. Перекладали їх славянські апостоли св. Кирило і Методій.

Перед винаходом друку св. Письмо переписувано руками. Декотрі рукописи задержались до нинішнього дня.

Александрійський рукопис, Кодекс А, знаходиться в Лондоні, в британськім музею; вати-

канський рукопис, кодекс Б, знаходиться в Ватиканському музею в Римі; а Синайський, Кодекс Алеф, знаходився в Петрограді. Рукописи писані на шкірі, пергаменті, або папірусі, рослині.

Розділ на глави і стихи зробив кардинал Гуго около 1240 року по Христі. Біблію писало 36 авторів.

1. Божественне походження Св. Письма.

«Всяке письмо є натхнене Богом і корисне для науки» каже св. апостол Павло в листі до Тимотея II (Тим. 3. 16). Сам Спаситель вказує в св. Євангелію, що св. Письмо походить від Бога. А іменно говорить Спаситель про псалмопівця Давида і каже: «Той Давид сказав Духом святим». (Марко 12. 36). Собор Тридентський (1546) і Ватиканський (1870) рішив, що Бог є автором усіх книг св. Письма. Св. Августин каже про св. Євангеліє: «Се так, якби Ісус Христос писав Євангеліє власною рукою». Многі св. Отці Церкви в своїх творах заявляють недвозначно, що Бог є автором св. Книг. Св. Григорій Великий каже: «Св. Письмо се посланіє Бога до своїх сотворінь». Св. Августин каже: «Через авторів св. Книг промовив св. Дух». Св. Антоній Пуст. говорить: «Св. Письмо се лист одержаний з нашої вітчизни від нашого любого Отця». Навіть такий вільнодумний писатель французський Руссо в своїм творі «Еміль» говорить ось як про св. Письмо: «Мушу признати, що велич св. Письма будить в мені подив. Пригляньтесь творам філософів з їх надутим стилем, як марними пред-

ставляються вони побіч Євангелій! Чи можливе, щоби так велична, а рівночасно так простенька книга, була людським твором?»

Тому, що св. Письмо є твором Божим, належить йому почесьт. Коли читається Євангеліє в церкві, на знак почеси в той час стаємо. Священник перед читанням св. Євангелія кадить престіл і людей. В часі читання Євангелія стають вірні з горючими свічками на знак, що св. Євангеліє є світлом для людського розуму. На св. Євангеліє складають присягу і з почесью цілують його вірні.

В св. книгах Старого Завіту міститься правдиве Боже об'явлення. На тих книгах опиралася ціла релігія ізраїльського народу, а вона суццо ріжнилася від релігій тодішніх поганських народів; хоч з тих прим. Греки і Римляни перевищали культурою Ізраїльтян, однак в справах релігійних і моральних були в блуді. Одні Ізраїльтяни служили одному, правдивому Богови і мали правдивий моральний закон. Релігія та не могла бути людським вимислом, бо скорше знайшлиби її більш освічені Греки і Римляни. Вона була тільки від правдивого Бога, Богом об'явлена.

Всі писателі св. Книг, почавши від Мойсея, зазначають, що вони є Божими післанцями і що пишуть Божі слова.... »Рече Господь ко Мойсею«... або »Тако глаголет Господь«... »Бисть слово Господне ко мні«. »Бо пророцтво не було ніколи принесене волею людською, тільки Святим Духом просвічені, го-

вори́ли святи́ Божі́ люди... А свої́ вискази по-тверджують вони́ чудами і пророцтвами.

Ісус Христос і апостоли стверджують Боже-ственне походження св. Книг Старого Завіту. В Євангелію св. Матея (5. 17) каже Ісус: »Не думайте, що я прийшов знівечити закон або пророків: Я не прийшов знівечити, а доповнити«.

Подібно говорять святи апостоли. І так св. Петро в своїм листі (2 Петр. 1. 21) говорить »От святаго Духа просвіщаємі глаголаша святії Божії чоловіци«.

А св. Климентій, папа римський кличе: »Братя глядіть пильно на св. Письмо, там є слова св. Духа чисто і правдиво висказані«.

2) Як треба розуміти натхнення авторів?

Протестанти твердять, що в св. Письмі писане все за причиною св. Духа. Автори були лиш сліпими оруддями св. Духа, не виявляючи свого характеру, своїх здібностей. Навіть точки і протинки зачислюють для певности. І так після рахунку Протестантів Біблія числить 773. тисячі 693 слів, а 3.536.489 букв.

Другі противники Католицької Церкви, модерністи попали в другу скрайність і уважають св. Книги за звичайні світські книжки.

А як учить Католицька Церква про натхнення писателів св. Книг?

Католицька Церква учить, що автором св. книг є Бог, тому що 1) сам Бог побудив писателів до писання. Отже Бог причина першоряд-

на, принципіальна. 2) Бог уділяв писателям певні надприродні правди, видіння, пророцтва. 3) Бог стеріг авторів від поблудження в справах віри і моральности.

3) Чим були писателі при писанню Св. Книг.

Були вони оруддями Св. Духа, та не сліпими, як це твердять протестанти, а вільними, бо як каже св. Євангелист Лука, що добре передше розеїдав про все, заки списав св. Євангеліє. Св. Іван Богослов писав в св. Євангелію те, що видів, а те, що видів, є правда. »Сей є ученик, що свідчить про те, написав то і знаю, що правдивим є його свідоцтво« (Ів. 21. 24).

Як видно з сего, кождий писатель св. Книг при писанню задержував свої особисті прикмети і здібности. Одні пишуть простим стилем, другі, як св. Павло, ораторським, ученим.

Подібно висказуються св. Отці Церкви. Св. Юстин каже: »Автори св. Книг були наче лірою, на котрій грав св. Дух«. Аテナгор говорить: »Св. Дух послуговувався писателями, як музик послугується органами, або флетом«.

4) Про читанне Св. Письма.

Читання св. Письма є дуже корисне для християнина. »Всяке письмо є натхнене Богом і корисне для науки, для картання, для направи, для поучення в правді« (2 Тим. 3. 16), каже св. Павло. Або той самий Апостол в листі до Римлян говорить: »А

все, що перше написано, нам на науку написано, щоби ми через терпеливість і потіху Письма мали надію». (Рим. 15. 4). В св. Письмі вчимося пізнавати Бога, Його прикмети, всемогучість при сотворенню світа, мудрість, доброту і любов Його до людського роду.

Св. Письмо, як каже св. Павло, служить нам до вправи в праведности. Там знаходимо безчисленні приміри чеснот віри, святости, побожности, як Авраам, Йосиф, Мойсей, Даниїл, Рут, а головно Христос Спаситель. Св. Письмо вказує нам дорогу до вічної щасливости, учить нас уникати гріха; тут кожда картка свідчить, як справедливість Божя карала за гріх; прогнання з раю, потоп, знищення Содоми і Гомори, 40-літня мандрівка Ізраїльтян в пустині, знищення Єрусалиму, Вавилонська неволя.

Св. Отці заохочують нас до читання св. Письма. Св. Єронім пише: »Полюби св. Письмо, а не будеш любити злих пристрастей тіла«... »Св. Письмо се наче жерело, що пливе безнастанно і то тим обильнійше, чим більше з нього черпаємо«. (св. Іван Золотоустий).

З другої сторони однак читання св. Письма є вельми трудне, бо в нім є багато незрозумілих місць, що вимагають пояснення, основної науки. Св. Письмо писане після звичаїв свого часу; містить в собі різні порівняння, пророцтва, котрі можна пояснити лиш при помочи помічних наук історії, географії, археології, порівняння з другими книгами.

Тому не кождий чоловік може зрозуміти св. Письмо без відповідних пояснень. Сам св. Петро каже, що листи св. Павла є трудні до зрозуміння (2 Петр. 3. 16). »Як він говорить про те в усіх листах, в котрих є де-що трудне до зрозуміння, що невчені і неутверджені перекручують, як і инші письма на свою погибіль«.

Навіть великий філософ св. Августин говорить, що більше є в св. Письмі таких річий, котрих не розуміє.

5) Хто має право і обов'язок пояснити Св. Книги.

Христос Спаситель дав те право своїй Церкві, котрій дав Духа Святого і обіцяв остати з нею до кінця світа.

Вже св. апостол Петро перестерігає перед довільним толкуванням Св. Письма. »А се знайте наперед, що жадного Пророцтва в Письмі не вільно викладати самим собою«... (2 Петр. 1. 20).

Лиш Церква Католицька має право рішати про правдиве значіння св. Письма, — каже Собор Тридентський (С. 4).

Тому христіянинови католикови не вільно читати протестантських біблій, бо там нема правдивого пояснення, а декотрі єретики позмінювали св. Письмо на свою користь, як прим. Лютер відкинув лист. св. Якова, бо там сказано, що віра без діл мертва; а се противиться протестантській науці, котра учить, що віра і без діл є доброю.

За те христіянинови католикови вільно читати і Церква сама заохочує до читання св. Письма, заосмотреного поясненнями Церкви.

А. Св. Книги Старого Завіта.

В старім завіті маємо 45 книг св. Письма. Ті книги списані на протязі 16 століть, почавши від Мойсея. В одну цілість зібрав їх Єздра, що жив в літах 536—457 перед Ісусом Христом. Той збір зветься канonom, а книги, поміщені в тім зборі, звуться канонічні. До цього збору додано пізнійше другі книги, як книгу Варуха, Товита, Юдити, Премудрости Ісуса сина Сираха, дві книги Макавеїв, частини книг Єстир і Даниїла і ті книги звуться второканонічні.

Ті книги діляться на історичні, дидактичні (поучаючі) і пророчі.

До історичних книг належать: п'ять книг Мойсея, Ісуса Навина, Суддів, Рут, 4 книги Царств, 2 книги Параліпоменон, Єздри, Неемії, Єстир, 2 книги Макавейські.

До поучаючих книг належать книги: Йов, Притчі Соломона, Єклезіяст, Пісня Пісень, книга Премудрости Ісуса сина Сираха, Товит, Псалтир.

До пророчих належать книги 4 більших пророків Ісаїї, Єремії з Варухом, Єзекиїла, Даниїла і книги 12 малих пророків: Осії, Йоїла, Амоса, Авдія, Йони, Міхся, Наума, Аввакума, Софонія, Аггея, Захарії, Малахії.

(Битія, Ісход, Левіт, Числа, Второзаконія).

1) Пять Книг Мойсея.

а) Битія.

Найдавнійшою і першою книгою св. Письма це книга Битія, або сотворення. Називається вона так тому, що в ній описується сотворення світа і всіх сотворінь. В ній оповідається про перший гріх наших прародичів в раю, про покликання Авраама, історію патріархів аж до смерти Якова і Йосифа, то є до 1635 р. перед Христом. Мойсей описує в тих книгах 2500 літ по сотворенню світа і перших людей. Звідки міг знати Мойсей про події такого довгого часу? З устного передання і натхнення Божого. Про початок світа писав Мойсей так, як йому Бог сказав: »І сказав Бог всі ті слова«, зазначає виразно Мойсей в книзі »Ісход« (20. 1); або в другім місці говорить Мойсей: »І списав Мойсей всі слова Господні« (Ісх. 24. 4).

Книга Битія вказує на любов Божу, що приготавляє спасення світові. Бог вибирає один народ, щоби в тім народі заховати правдиву віру і довершити діло спасення через свого Сина Ісуса Христа.

Ісус Христос потверджує книгу Битія, сотворенє (Бит. 1. 27). (Матей 19. 4), упадок перших родичів (Бит. 3. 14. Ів. 8. 44.) потоп (Битія 7. 4, Мат. 24. 37). Знищення Содоми і Гомори (Бит. 19. 6. Лука. 17. 28); Жена Лота згадується в Битії 19. 26. Лука 17. 32; Авраам. Бит. 12 і Іван 8. 33.

б). Ісход.

Називається та книга »Ісход«, або вихід тому, що в ній оповідається про вихід ізраїльського на-

роду з Єгипетської неволі. Говориться тут про народження Мойсея, чудесне його вирадування, про чуда Мойсея, 10 кар єгипетських, перехід через Червоне Море, проголошення Богом 10 заповідей на горі Синай, описується закони державні, моральні і церемоніальні. Книга Ісход багато разів цитується в Євангеліях. І так Ісх. 3. 6. Мат. 22. 32; Ісх. 12. 46. Іван 19. 36; Ісход. 13. 2. Лука 2. 23; Ісх. 16. 15. Іван 6. 32; Ісх. 20. 13. Матей 5. 21; Ісх. 20. 14. Мат. 5. 27; Ісх. 21. 17. Мат. 15. 4.

в). Левіт.

В книзі Левіт описується порядок Богослужень, обряди і відправи, приношення жертв Богу. Ціллю тої книги вказати чоловікові, як можна по грісі примиритися з Богом і стати святим, як на се вказують слова в тій книзі (Лев. 19. 2): »Святі будьте, бо я святий, Господь Бог Ваш«.... Книга та написана 1490 р. перед Ісусом Христом. Обряди ті об'явив Мойсееви Господь Бог першого місяця другого року по виході Ізраїльтян з Єгипту. До сего часу, значить до оголошення закону жертву Богу приносив кожний голова родини; від оголошення закону право приносити жертви отримали священники. Всі жертви, описані в тій книзі, були прообразом жертви Ісуса Христа, як се potwierджує св. Апостол Павло в листі до Коринтян: (1 Кор. 5. 7). »Ибо Пасха наша Христос, заклан за нас«. Старозавітні жертви ділилися на жертви цілопалення, жертви примирення; жертви мира, подяки. Жертви були кроваві і безкровні.

На кроваві жертви приносили волів, вівці, козлів, кози, голуби, горлиці і воробці. На безкровні муку, хліб, вино, оливу, сіль, кадило. Крім тих законів Ізраїльтяне мали многі приписи щодо їдження означених страв, одежи, а то в тій цілі, щоби тим способом відрізнялися від поган.

Назва тої книги походить від покоління Левіа, котре було покликане до служби Божої.

г). Числа.

Четверта книга Мойсея називається Числа тому, що в ній описано почислення ізраїльського народу. Книга та описує протяг часу 39 літ, себто подорож Ізраїльтян в пустині. Число мушчин при виході з Єгипту було 603.550, а при вході до обіцяної землі 601.730. Коли дочислити жінок і дітей, то число всіх могло виносити около 2 міліонів людей, котрих провадив Мойсей. З тих, що вийшли з Єгипту, до обіцяної землі дійшло лиш двох: Ісус Навин і Халев, прочі ті, що породилися в пустині підчас сороклітної мандрівки. Всі инші згинули в пустині за непослух зглядом Бога і за невірство.

Книга та написана около 1451 р. до Ісуса Христа.

г). Второзаконіє.

Та книга описує останні зарядження Мойсея, дані новому поколінню. При кінци книги описана смерть Мойсея. Ту часть книги правдоподібно написав Ісус Навин. Ціль тої книги: Мойсей хотів представити молодому поколінню ізраїльського

народа, яке народилося в пустині підчас сороклітної мандрівки: 1) як Бог виратував ізраїльський народ з тяжкої неволі в Єгипті; 2) Як Бог годував їх через 40 літ в пустині манною; 3) Як Ізраїльтяне мають жити, коли вийдуть до обіцяного краю...

За незаховання закону предсказує Мойсей страшну кару, котра сповнилася на ізраїльським народі. Важніші з тих пророцтв слідуючі:

1) Втор. (28. 49—53) предсказує, що Ізраїльтяне будуть в облозі і що будуть їсти з голodu тіло своїх дітей. »И сніси чада утроби твоея, плоть синовъ и дочерей твоихъ, в тісноті твоєй и в скорби твоєй, єюже оскорбить тя врагъ твой« (Второз. 28, 53). Се сталося в 70 р. по Ісусі Христі, коли римські війська під проводом Тита облягли Єрусалим і сотки тисяч Ізраїльтян гинуло з голоду.

2) Втор. (28. 36) предсказує, що Ізраїльський нарід піде в неволю. »Да отведеть тя Господь и князи твоя в язык, єгоже не віси ти і отци твої« (Вт. 28. 36). Се сталося 722 р. перед Христом, коли Ізраїльтяне дісталися в ассирійську неволю і 586 р. перед Христом, коли Навуходоносор забрав Ізраїльтян в вавилонську неволю.

3) Втор. (28. 37.) вказує: »І будеш по сьміх овиском всіх народів«. Се пророцтво і нині сповняється, бо жидівський нарід не має рівних прав з другими народами.

4) Втор. (28. 62.) предсказує »і буде їх мало і будуть окремий народ«. »И останетесь в числѣ маломъ«... (Втор. 28. 62). Жида розсіяні по цілім світі, по містах, по селах. А хоч їх мало, то все становлять окремий народ.

5) Втор. (28. 64.) предсказує: »І розсіє тебе Господь по всіх народах від початку до кінця землі«. І дійсно нема майже краю на світі, де би не було Жидів в більшій, чи меншій кількості.

6) Втор. (28. 65. 68.) предсказує: »Н о і поміж тими народами не успокоїшся... дасть тобі Господь боязливе серце і будеш боятися нічю і днем і не будеш певний твого життя«. І дасть тобі Господь тамо серце печальное, и оскудіваящая очеса и истаяющую душу... И убоиши ся в дни і в ночи и не будеш вірияти житію твоєму (Втор. 28. 66). І се пророцтво правдиве... Скільки погромів було на жидівський народ в Росії, Уграх і інших краях.

7) Втор. (30. 1—9) предсказує, що Ізраїльтяни з розсіяння у світі повернуть назад в Палестину.

Бачимо з сего, як вірний Бог в своїх обітницях, як точно сповняються всі пророцтва!

2) Історичні книги.

В тих книгах описується історія ізраїльського народу. Зачинаються книгою Ісуса Навина, кінчаються книгою Рут. Описується в тих книгах, котрих є 12, початок і упадок ізраїльського царства. Провідна гадка, в тих книгах вказує на це, що, як довго народ служить Господу Богу цвіте і розвивається його держава. Коли народ відпадає від Бога, упадає і його держава, а народ іде в не-

волю чи то асирійську, чи вавилонську, чи римську.

Це повинно бути наукою і для нашого народу. Бо лиш з Богом і св. Церквою можна збудувати державу.

а). Книга Ісуса Навина.

Сю книгу написав Ісус Навин і від автора носить вона свою назву. Хто був Ісус Навин? Ісус Навин був товаришем Мойсея, а по смерті Мойсея провідником ізраїльського народу. Служив він вірно Богу і Мойсеєви і від нього учився управляти народом. Він був одним з 12 висланих Мойсеем звідунів, котрі мали за ціль оглянути обіцяну землю і про її вигляд поучити Ізраїльтян. Підчас коли інші звідуні представляли невірно і відстрашували ізраїльський нарід перед входом до обіцяної землі, Ісус Навин і Халев говорили правду і за свою вірність тільки оба вони ввійшли до обіцяної землі. Всі прочі, що вийшли з Єгипту, за кару погинули в пустині.

Ісус Навин є прообразом Ісуса Христа. Як Ісус Навин провадив Ізраїльтян до побіди, так Ісус Христос провадить нас до побіди. (Рим. 8. 37. 2 Кор. 2. 14).

Ціллю тої книги є показати, як Бог помагав ізраїльтянам побідити ворогів і здобути обіцяну Ханаанську землю. Господь Бог вірний в своїх обітницях і на це вказує Ісус Навин перед своєю смертю словами: »А ви знаєте всім серцем і всею душею вашою, що не зістало несповненим ні одно слово зі всіх добрих слів, котрі говорив Господь

Бог Ваш, все сповнилося«... (Іс. Нав. 23. 14).

Тому і ми маймо все довіря до Бога, — бо Бог вірний в своїх обітницях!

Книга написана 1427 р. перед Ісусом Христом.

б). Книга Суддів.

По смерті Ісуса Навина управляли ізраїльським народом судді. Не звалися вони суддями для того, немовби вони займалися судовими справами, бо ті справи належали до священників і левітів. Судді, про котрих іде мова в тій книзі, були хоробрими вождями і оборонцями ізраїльського народу перед ворогами. Таких суддів до першого ізраїльського царя Савла було 15.

Книга суддів написана окола 1403 р. Правдоподібно написав її Самуїл в тій ціли, щоби доказати Ізраїльтянам, що коли вони відступали від Бога, попадали в неволю ворогів, а коли каялися і наворачталися до Бога, Бог посилав їм хоробрих суддів, що ратували нарід з неволі. Такими суддями були: Готноїл, Аод, Самегар, Девора, Гедеон, Тола, Яір, Ефтай, Есевон, Елон, Авдон, Самсон.

в). Книга Рут.

Книга Рут служить як додаток до книги Суддів, а як вступ до книги Царств. Написана вона по народженню Давида, а перед тим, заки Давид став царем, бо автор не згадує сего. Написав її Самуїл 1060 р. в тій ціли, щоби доказати, що Да-

вид походив з покоління Юди і як поганка Рут ввійшла до царського роду Давида.

Книга та вельми повчаюча. Поганка Рут, що ввійшла до роду Давида, а разом Ісуса Христа, є прообразом покликання поган до християнської віри.

Прекрасні приміри великих чеснот стають тут перед нашими очима. Вооз, багатий мешканець Єрусалима, дає нам гарний примір любови ближнього. Своїм женцям на полі наказує умисно лишати колоски збіжжа для тих убогих, котрі живуть з того, що назбирають на полях, з дрібних колосків. Поганка Рут, родом Моавитянка, світить приміром ніжної дитячої любови зглядом родичів і вірної подружеської любови. Її муж Ізраїльтянин умирає. Остає старенька свекруха Ноемія. Мати, стративши сина, хоче вертати до свого рідного краю. Рут, як добра невістка, любить свою свекруху, не хоче пустити її самотної в далеку дорогу, та хоче своєю працею заробляти на її удержання. Старенька мати бачить велику жертву своєї невістки, котра покидає свій рідний край, свій нарід, свої звичаї і промовляє до її серця милими словами: »Вернися доню, ти ще молода, тобі ще може усміхнутися щастя в твоїм краю, а так будеш терпіти недолю зі мною«. »Ні, не вернуся, піду мамо з тобою«... Який се кр ас ний примір любови родичів у тої поганки!... А в нас християн скільки зневаги, погорди своїх родичів!

Бог нагородив ті чесноти побожної Рути; вона стала членом в родоводі Христа-Спасителя, бо стала женою Вооза, правітця царя Давида.

г). 4 Книги царств.

В тих книгах описується установлення ізраїльського царства й історія царів. Зачинається народженням Самуїла, покликанням Савла на першого ізраїльського царя, а кінчиться Вавилонською неволею. Хто написав ті книги? Першу і другу книгу Царств написав правдоподібно Са-Самуїл, або Натан. Третю і четверту написав Єздра, або Неемія.

Ціллю тих книг виказати опіку і милосердя Боже в історії ізраїльського народу. Історія ізраїльського народу, описана в тих книгах, учить, що кожда держава мусить упасти, коли не ґрунтується на релігії Божій.

г). Дві книги Параліпоменон.

Дві книги Параліпоменон, або річей опущених, котрих не знаходимо в інших книгах. Написав ті книги правдоподібно Єздра. Ціль тих книг представити хронологічно родовід людства, почавши від першого чоловіка Адама, до царя Давида. Важні ті книги до доказу про походження Месії, Ісуса Христа. В другій книзі описується історія Соломона і його наслідників аж до вавилонської неволі. Особливою ціллю тої книги було показати Ізраїльтянам по повероті з 70-літньої вавилонської неволі посілости поодиноких ізраїльських родів.

д). Книга Єздри.

Книги Єздри називаються від свого автора. Хто був Єздра? Єздра по нашому »поміч«¹ був

священиком, опитним в законі Мойсея, »писець скоръ въ законѣ Мойсея«... (Єздр. гл. 7. 6). Пробуваючи в асирийській неволі, здобув собі ласку є царя Артаксеркса. Цар дав йому дозвіл і гроші на поворот до Єрусалиму. 458 р. вибрався Єздра з 9.000 Ізраїльтян до Єрусалиму.

В Єрусалимі впровадив Єздра ріжні реформи, упорядкував Богослуження, списав книги Параліпоменон, Єздри і зібрав всі книги Старого Завіта в один Канон.

ж). Книга Неемії.

Ту книгу написав Єздра крім останньої частини, котру написав Неемія. Хто був Неемія? Неемія був підчашим царя Артаксеркса. Уродився в Вавилоні. Хотяй уродився в чужині, та любив свій нарід, що був в неволі і свій рідний край. »Неемія співчував своєму народови і шукав Божого лица в молитві« (Неем. 1. 4). »И бисть єгда услышах словеса сія (о знищенню Єрусалиму), сідох и плакахъ, ѣ ридяхъ дни многи, и бѣхъ постыся і моляся предъ лицемъ Бога небеснаго«. (Неем. 1. 4). Бог вислухав його молитву і цар Артаксеркс дозволив йому вернути в Єрусалим. В 14 літ по Єздрі 444 р. вибрався Неемія з Ізраїльтянами до Єрусалиму. Помимо великих перешкод зі сторони ворогів відбудував він мури Єрусалиму і не уставав в праці над двигненням свого рідного краю і рідного народу. Прекрасний примір для кожного патріота, що любить свій нарід.

з). Книга Естир.

Книга та носить назву від цариці Естир, що спасла ізраїльський нарід від неминучої загибелі.

Річ діється в Сузах, столиці Персії, за царя Артаксеркса. Богато Ізраїльтян не хотіло вертати до рідного краю і остало в Персії. Царський урядник Аман хоче вигубити Ізраїльтян. Через Єстир спасає Бог ізраїльський нарід. Написав ту книгу священник Єздра, або Мардохей, що відкрив заговор на царя і постарався, що Аман зістав повішений, а Ізраїльтяне на просьбу цариці Єстир зістали помилувані і могли тепер пімститися на своїх ворогах. На ту пам'ятку установлено свято Пурім.

і). Книга Товіт.

Книга Товіт представляє поучаючу історію Товіта і його сина Товії. Подія відбувається під час асирійської неволі за панування царя Сальманассара. Товіт забраний з женою і сином з міста Тесвії до асирійської неволі в Нініву. В неволі остає вірним своїй вірі, своєму народови.

Відзначається любовю ближніх, спомагає щедро Ізраїльтян в неволі, займається гребанням померших. За це Бог дає йому ласку пророцтва. Він предсказує збурення Нініви, поворот Ізраїльтян і навернення поган. Товія є взірцем побожної, слухняної дитини. Книга написана в халдейській мові. Написав її Товіт.

к). Книга Юдит.

Книга Юдит представляє освободження міста Ветулії і цілої Юдеї за Божою помічю відважною жінкою Юдитою. Відважна Юдит вибирається до ворожого табору, убиває вождя асирій-

ського війська Олоферна і тим відвертає небезпеку від свого рідного краю. Книга написана в халдейській мові.

3) Книги поучаючі.

а). Книга Йов.

Книга Йов відзначається великою глибиною гадок, а красою бесіди перевищує всі книги св. Письма. Описує історію життя пастушого князя Йова. Жив він за патріархів в арабській країні в землі Уц, на захід від Едома. Ціллю тої книги є виказати вартість і значіння терпінь в людськiм життiю. Не всі терпіння в життiю є карою від Бога, але є терпіння, зісланні Богом, для проби, чи чоловік останеться вірним Богови і в нещастю.

Темна ніч зависла над домом Йова. Нещастя, мов грім, одно за другим спадає на нього, а щораз то важче. Страта майна, смерть дітей, тяжка недуга. Всі тратять довіря до Бога. Жінка його хулить Бога, приятелі хочуть збудити в серці терпячого Йова недовіря до Бога, та Йов непохитний в своїй вірі. На недорічні розумування приятелів Йов відповідає твердо: »А я знаю, Спаситель мій живий і він в останній день двигне з пороху шкіру мою і я в тілі побачу Бога. Я побачу Його сам... Мої очі«... (Йов 19. 25. 26).

Як велика віра в воскресення умерших!

б). Псалтир.

Книга псалмів, або псалтир, се збір побожних пісень, співаних при Богослуженню. Псалъ-

ми ті співаються щей до нині в наших Богослуженнях. Всіх псалмів числимо 150. Написані вони в єврейській мові. Найбільше псалмів написав цар Давид 88, 12 псалмів написав півець Асаф, 11 псалмів написали сини Корея. Псалом 89 уложив Мойсей. Цар Соломон написав два псалми 72 і 127. В псалмах зібрана ціла спасительна наука. Многі псалми містять пророцтва о Ісусі Христі, і ті називаються месійними псалмами, як пр. (Пс. 2, 8, 15, 21, 22, 23, 39, 44, 67, 68, 71, 96, 109, 117).

в). Книга Притчів Соломона.

Притчі Соломона це збірка приповідок. Це книга мудрости ізраїльського народу. Головним автором тої книги премудрий цар Соломон, котрий написав около 1000 р. перед Ісусом Христом більш як 3.000 мудрих пословиць. Ключем тих пословиць »Початок премудрости страх Господній«... (1. 7).

г) Книга Еклезіаст.

В своїй старости, коли то цар Соломон знав і добра і зла в своїм життю, написав для поучення других книгу Еклезіаст. В тій книзі пише Соломон про вартість дочасних дібр сего світа і приходить до висновку, що все у світі »сета суєт« марнота над марнотами. Все проминаюче. Тому, одинока мудрість для чоловіка: »Бійся Бога і заховуй Його заповіді« (Екл. 12. і 13), бо щастя не лежить ані в богатстві, ані в славі, ані у власті, хочби і царській. Все те мав Соломон, а однак прийшов до

переконавання, що все те марнота у світі, а в Бозі однім щастя.

г). Пісня пісень.

Пісня пісень, або найкрасша пісня, написана 1014 перед Христом. В тій книзі описується чисту любов женихів, що представляє любов Бога до ізраїльського народу і любов Ісуса Христа до своєї небесної невісти Церкви. »Бо я люблю вас горячою любов'ю Божою, бо я вас заручив з одним мужем, щоби вас представити Христу, як чисту дівицю«... (2 Кор. 11. 2). »Мужі любіть свої жени, як Христос полюбив Церкву і віддав себе за ню« (Ефес 5. 25).

д). Книга Премудрости.

Ту книгу написав якийсь ізраїльський мудрець, а наводить в книзі премудрого царя Соломона. Книга написана по грецьки за часів Макавеїв. Соломон упоминає всіх людей і взиває, щоби шукали мудрости, вказуючи на Божу нагороду. Щож це за мудрість? Це поступовання згідне з Божою волею, правдиве пізнання правди, шукання чеснот. В книзі висмівається богохульство, поганство. Автор представляє щастя побожних людей і нещастя грішників — в житті на сім світі і на Божім Суді.

ж). Книга Премудрости Ісуса, сина Сираха.

Написав ту книгу Ісус син Сираха з Єрусалиму. Книга написана по єврейськи. Автор за-

хвалює всі чесноти, мудрість, побожність, покору, терпеливість, милосердя, любов, правдиву приязнь, ганить проступки, зухвалість, гордість, безбожність, вказує на обов'язки дітей зглядом родичів, на пожиття з друзими, на відношення до жінок, обов'язки зглядом померших. Одним словом ставить перед очі Божі правила життя.

4) Пророки.

Назва пророк походить від слова »проречи« і означає того чоловіка, котрий передсказує те, що буде. В той час, коли ізраїльський народ відступав від Бога, посилав Бог пророків, щоби вони піддержували нарід в правдивій вірі і картали моральне зіпсуття ізраїльського народу. Почавши від Самуїла, себто від часу введення царства ізраїльського, аж до Неемії посилав Бог пророків.

Тому, що основою віри була надія на прихід Спасителя світа, пророки піддержували ту надію в народі, а в своїх пророцтвах передсказували прихід Спасителя, Його народження, життя, науку, страсти, смерть і воскресення.

Своє післанництво доказували пророки ревністю і побожністю та святим життям; вони творили різні чуда при Божій помочі, уздоровляли хорих, воскрешали умерших. Многими чудами вславився пророк Мойсей; пророки висказували різні пророцтва, котрі відтак сповнилися.

Пророки терпіли за справу Божу різні переслідування, а навіть і смерть. Цар Манассія

приказав пророка Ісаїю розрізати пилою; пророк Єремія згинув мученичою смертю укаменований; Езекиїла убито в вязниці; Даниїла два рази кинули в яму голодних левів, та Бог охоронив його від смерти.

а) Яким способом об'являв Бог пророкам свою волю?

Бог об'являв свою волю пророкам різними способами і так: 1) через особливе об'явлення Боже, Мойсеєви, 2) через сні як пр. Яковови в пустині, Соломонови, Йосифови, Павлови і др.; 3) через внутрішній голос, як се представляють пророки в своїх письмах: »И бисть слово Господне ко мнѣ«...

Лиш 16 пророків списали свої об'явлення, які одержали від Бога. А тих знова після об'єму письм, які вони написали, ділимо на великих і малих. Великих є 4: 1) Ісаїя, 2) Єремія з Варухом, 3) Езекиїл, 4) Даниїл. Малих є 12, а то: 1) Осія, 2) Йоїль, 3) Амос, 4) Авдія, 5) Йона, 6) Міхей, 7) Нафум, 8) Аввакум, 9) Софонія, 10) Аггей, 11) Захарія, 12) Малахія.

б) Великі пророки:

а). Ісаїя.

Ісаїя (зн. спасення Єгови) це один з найбільших пророків. Св. отець Іриней каже: Це Євангеліст старого завіта, бо ніхто з пророків не писав так ясно о Месії, Його чудеснім народженню, Його царстві і смерті. Походив він з царського роду. Жив в часі 760—698

перед Ісусом Христом. На розказ безбожного царя Манасії перерізали його пилою. Предсказав він народження Спасителя від Діви, походження з роду Давидового (7. 14, 11. 1). О Божестві Христа: »і нарицається Бог крѣпкій, князь мира 4) о предтечі Христовім, св. Крестителю: »Гласъ вопіющого въ пустині« (40. 3). 5) о учительстві Христа: »Духъ Господень посла мя проповѣдати плѣнникомъ отпущеніє і слѣпымъ прозрѣніє«... 6) о чудяхъ Христових: »Тогда отверзуться очи слѣпыхъ, и уши глухихъ услышатъ. Тогда скочить хромиі яко елень«... (35. 4). 7) о страстяхъ Христових: »Сей грѣхи наша носить и о насъ болюєтъ«... Господь предаде его грѣхъ ради наших. 8) о розповсюдженню Христової науки між поганями: »И пойдуть царіє свѣтомъ твоімъ і язици свѣтлостію твоєю« (60. 3).

б). Єремія з Варухом.

Пророк Єремія проповідував в Юдеї через 42 роки за царів Ехонії і Седекії. Був сином священика. Від ранньої молодости обіймає уряд Він визначався великою любов'ю свого рідного народу і рідного краю. Він бачив збурення Єрусалиму, плакав на руїнах свого рідного краю, а той смуток описав він в 5 піснях, що звуться »Плачем Єремії«. З Єрусалиму утік з Ізраїльтянами до Єгипту, щоби там остерігати їх перед ідолопоклонством. Але народ зіпсутий не слухав його голосу і укаменував його, щоби не чути більше його проповіді.

Варух був товаришем Єремії і списував пророцтва Єремії, як се сказано в книзі Єрем. 36. 4. »І списав Варух з уст Єремії на письменнім звітку всі слова Господні«...

в). Єзекиїл.

Пророк Єзекиїл жив в часах 595—574 перед Ісусом Христом. Походив з священичого роду. 15 літ пробував в неволі. Його учениками були Єремія і Даниїл. В неволі кріпив своїх братів на душі. Через 22 роки сповняв уряд пророка. Потішав народ, що прийде час і скінчиться неволя і народ верне до свого рідного краю, упоминав всіх, щоби на нікого не покладали надії, тільки на Бога; предсказав воскресення умерших.

г). Даниїл.

Пророк Даниїл походив з царського роду. За царя Йоакима дістався в вавилонську неволю, де виховувався на царськім дворі. За царя Навуходоносора доступив найвисших гідностей в державі. За свою віру і побожність за царя Кира був кинений два рази в яму голодних львів, з котрої при Божій помочи вийшов ціло. Даниїл пояснив сон цареві Навуходоносорови про чотири царства, вавилонське, перське, македонське і римське, що ті царства всі упадуть, а настане царство месійне по всій землі, Церква Христова. »И возставить Бог небесний царство, еже в віки не разсиплется«... (2. 44). Пророк Даниїл на 600 літ перед приходом Спасителя предсказав докладно рік при-

людного виступу Спасителя і рік смерти Спасителя світа (пророцтво о 70 річних седмицях). »Седмдесять седмиць совратиша ся... и поможетъ ся святей святыхъ«... (9, 22)..

в) Малі пророки.

Осія жив в роках 785—725. Через 60 літ сповняє уряд пророка за царя Еровоама II і його наслідників. Пророк сей предсказав навернення ізраїльського народу до християнства... »І по семъ обратять ся синове Ізраїлеві и взищуть Господа Бога своего«... (4. 5).

Пророк Йоїль жив рівночасно з Осією тільки в царстві юдейським. Предсказав зіслання св. Духа. »Ибо на раби моя и на рабини моя во дни они излію от духа моего«... (2. 29).

Пророк Амос був пастухом. Подібно як Мойсея і Давида покликав його Бог прямо від стада на пророка. Жив за царя Еровоама в ізраїльським царстві. (776—763 р.). Предсказує прихід Господа і оснування месіянського царства. (9. 11—15).

Пророк Йона жив в юдейським царстві около 862 до Ісуса Христа. Через пророка Йону хотів Бог показати ізраїльському народови, що милосердя Боже бажає навернення і поганських народів... Тому голос Божий каже іти пророкови до поганського міста Нініви з проповідю. Йона не хоче іти в чуже місто, за кару зсилає Бог бурю, а моряки викидають Йону в море під час бурі і тут пожирає його кит, в котрого череві пробуває Йона 3 дні і 3 ночі, подібно як

Ісус Христос пробув 3 дні во чреві землі, — в гробі...

Міхей (750—710 до Ісуса Христа), сучасник пророка Ісаїї. Через 50 літ проповідував в Юдеї і ізраїльським царстві. Пророк сей предсказав, що Месія-Спаситель народиться в Вифлеємі. (Мих. 5. 2). »І ти Вифлеєме, доме Евфратовъ... изъ тебе бо мні изидеть старійшина, еже бити в князя въ Ізраїли«.

Пророки Наум і Аввакум проповідали знищення і упадок Нініви і Халдейців.

Пророк Софонія був внуком царя Езекиї (1. 1). Пророцтва його відносяться до юдейського царства. Предсказує суд над народами і месіянське царство (3. 8—20).

Аггей (520 р. до І. Хр.) по повороті з неволі заохочував Ізраїльтян до відбудовання храму. В пророцтвах вказує на прихід Спасителя: »Когда прийдет Желасмий всѣми народами«...

Захарія (520—510). Жив по вавилонській неволі. Родився в Вавилоні і був священиком. Проповідував: 1) Візд Ісуса Христа в Єрусалим ...»Се цар твой грядет и всѣд на подъяремника і жребца юна«... (9. 9); 2) зраду Юди і продаж Христа за 30 срібняків: »И поставиша мзду Мою тридесять сребренников (11. 12); 3) рани на руках Ісуса Христа: »Что язвы сія посреди рукъ твоихъ?« (1. 6); 4) проколення ребра: »Возрятъ нань, йогоже прободоша) (12. 10); 5) утечу учеників: »Порази пастиря и расточать ся овци стада« (13. 7); 6) зіслання Св. Духа: »И излію на дом Давидовъ и живу-

щія в Єрусалимі дух благодати і щедрот... (12. 10).

Малахія. Був останнім з малих пророків. Жив около 400 року перед Ісусом Христом. Предсказав, що перед приходом Спасителя прийде Предтеча Христовий, »Се азъ посилю ангела мого и призрить на путь пред лицем моїмъ. (3. 1).

Предказав рівнож св. Службу Божу, що буде відправлятися на кождім місци: »Отъ востокъ сонца до западъ имя мое прославить ся во язицїхъ и на всякомъ мїстї тимїямъ приносить ся имени моему і жертва чиста«. (1. 11).

5) Автентичність і достовірність Св. Книг Старого Завіта.

Св. книги є автентичні, значить, що вони походять дійсно від тих авторів-писателів, котрих назву носять. Звідки це знаємо? 1) З самого змісту св. Книг бачимо, що писателі були наочними свідками тих річий і подій, про які пишуть. Вони без ріжниці представляють достовірно і добрі і лихі сторони життя свого народу, а пізнійший писатель не мігби написати так вірно і докладно. Всі книги стоять з собою в тісній звязи. 2) Цілий ізраїльський народ свідчить про автентичність і достовірність св. Книг, бо їх завсїгди високо почитав, хоч вони містять в собі і темні сторони, блуди, гріхи, Божі кари, котрі спадали на ізраїльський нарід. Ізраїльтяне тому приймали ті Книги, бо уважали їх Книгами Божими. 3) Ісус Христос-Спаситель свідчить

про достовірність св. Книг Старого Завіта, бо часто в своїй науці покликувався на ті книги.

6) Ісус Христос на підставі старозавітних пророцтв.

Прихід Спасителя Світа докладно зображений численними старозавітними пророцтвами, навіть в подробицях. І так передсказано:

1) що Мессія народиться в Вифлеємі. Предсказав се пророк Міхей (5. 2) на 700 літ перед приходом І. Христа.

2) що Мессія прийде в той час, коли ще буде існувало жидівське царство. »Не усуне ся жезл від Юди, доки не прийде Той, що має бути післаний, а той очікуваний від народів« (Битія 49 10). Жидівське царство перестало існувати 70 р. по І. Христі, коли то римські війська збурили Єрусалим, а Жиди розійшлися по цілім світі.

3) Пророк Аггей передсказує, що Мессія прийде перед збуренням єрусалимської святині (70 р.), бо тих, що будували другу святиню на місци Соломонової, потішав пророк, що та святиня вкриється великою славою, бо в ній буде Спаситель світа. (Аггей 2. 8—10).

4) Пророк Даниїл передсказує, що від часу відбудови Єрусалиму 453 мине 69 седмиць (483 роки), а тоді виступить Мессія з наукою, а це якраз випадає 30 рік по народженню Ісуса Христа, коли дійсно Спаситель виступив з своєю наукою. Той сам пророк передсказує, що від 453 р. до смерти Мессії промине $69\frac{1}{2}$ седмиць

і дійсно по 33 роках життя Спаситель умер на хресті. (Дан. 9. 21).

6) що Мессія народиться з покоління Давида, з діви. »Се діва пічне і породить сина і дадуть ім'я йому: Еммануїл (з нами Бог)«... (Ісаія 7. 14).

7) що з Мессією зійде нова зоря: »Сходить зоря із Якова« (Числа 24. 17).

8) До Мессії придуть з поклоном і дарами три царі. (Пс. 71. 10).

ж) Через Мессію буде багато дітей убитих: »Чути плачі у Рамі нарікання і ридання, Рахиль, оплакуючи синів своїх, не хоче утіхи, бо їх уже нема« (Єрем. 31. 15).

9) Мессія втіче до Єгипту перед Іродом (Ісаія 19. 1).

10) Спаситель буде Божим сином. Про Спасителя говорить Бог в св. Письмі (II Царств 7. 14): »Я буду йому отцем, а він буде мені сином«. »Ти син мій, нині зродив я тебе«. (Пс. 2. 7).

11) Спаситель буде Богом і чоловіком. Пророк Ісаія в своїм пророчім видінню говорить: »Бо дитя народилося нам — син даний нам, а дадуть ім'я йому: Дивний, Совітник, Бог кріпкий. (Іс. 9. 6). »Сам Бог прийде спасти нас«. (Іс. 35. 4).

12) Спаситель буде творити великі чуда. »Тоді прозрять очі сліпих і уши в глухих отворяться. Тоді кулявий підскочить, як олень, а язик німого піснею озветься«. (Іс. 35. 6). Всі ті чуда творив дійсно Спаситель.

13) Спаситель буде вічним священиком. »Ти священик во віки по чину Мелхіседека«. (Пс.

109. 4). І дійсно Спаситель щодня жертвується в св. Службі Божій і буде жертвуватися по вічні часи.

14) Спаситель буде пророком: »Поставлю їм зпоміж братів їх пророка«. (Второз. 18. 18).

15) Спаситель буде Царем в царстві, котре не буде знищене, т. є в Церкві Христовій. Пророк Даниїл предсказує (2. 44). »І двигне Бог царство, котре по віки не розсиплеться«.

16) Спаситель віде на ослятку до Єрусалиму. Пророк Захарія (9. 9). »Се цар твой грядеть и всѣд на подяремника і жребца юна«...

17) Спаситель буде проданий за 30 срібняків. »И поставиша мзду мою тридѣсять сребренниковъ«. (Захар 11. 12).

18) Спаситель буде зраджений одним з апостолів, Юдою. (Пс. 40. 10). »Також чоловік, з котрим я в мирі, котрому я довіряв, котрий їв хліб мій, велику підняв проти мене зраду«...

19) В часі страстей покинуть Спасителя Його ученики. »Поражу пастиря і розбігнуться вівці стада«. (Захар. 13. 7).

20) Спасителя будуть висмівати, бити, плювати на нього, бичувати, терням вінчати, напувати жовчею і оцтом. »Яж посміховище людей і погорда народови. (Пс. 21. 7). »І був бичований цілий день і караний від ранку«. (Пс. 72. 14). »І замість страви моєї дали жовч, а в жаді моїй напоїли мене оцтом«. (Пс. 68. 22). »А вони приглядалися і погорджували мною«. (Пс. 21. 18).

21) Жовніри будуть ділити одіж Спасителя і кидати жереб. »Розділили між себе ризи мої і про одежу мою кидали жереб«. (Пс. 21. 19).

22) Спаситель буде мати пробиті руки і ноги. »Товпа лукавих обступила мене, пробили руки мої і ноги мої«. (Пс. 21. 17).

23) Спаситель буде почислений на рівні з розбійниками, серед котрих умре. »І зі злочинцями був почислений«. (Іс. 53. 12).

24) Спаситель буде терпіти, як ягнятко. »Яко ягня на заколеніє ведеться і яко агнець непорочен не отверзаєть уст своїх«. (Ісаія 53. 7).

25) Буде молитися за своїх ворогів. (Ісаія 53. 15).

26) Спаситель умре добровільно за наші гріхи. »Сей гріхи наша носить і о гріхах наших болізнуеть«. »Господь предаде його гріх ради наших«. (Ісаія 53. 4—7).

27) Тіло Спасителя не улягне зіпсутю. »Бо ти не оставиш душі моєї в аді, ані не даш святому, твому оглядати зітління«. (Пс. 15. 10).

28) Спаситель поверне до неба і засяде праворуч Отця. »Сказав Господь Господеви моему: сиди по правиці моїй«... (Пс. 109. 1).

29) Спаситель буде судити народи при кінці світа. »Буде судити народи, наповнить погибіллю«... (Пс. 109. 6).

30) По цілім світі буде приноситися жертва св. Служби Божої. »И на всяком місті тиміям приноситься імени моему і жертва чиста«... (Малахія 1. 11).

7) Прообрази у Св. Книгах Старого Завіта, що відносяться до життя Спасителя.

Що називаємо прообразом? Прообразом називаємо особи, події, або річи, котрі представля-

ють нам образowo ту річ, котра має статися в будучности. Приміром плян будови вказує нам, як буде виглядати будучий будинок. Подібно є з біблійними прообразами. Деякі діла патріархів вказували на діла Спасителя, релігійні обряди, жертви Ізраїльтян вказували на обряди християнські.

Пригляньмося важнішим прообразам Старого Завіта, а пізнаємо, як дуже нагадують вони життя Спасителя. Прообразом Ісуса Христа в Старім Завіті є: Авель, Ісаак, Яків, Йосиф, Давид, пасхальне ягня, жертва в день примирення і мідяний вуж. Авель побожний пастир приносить Богу милу жертву, його рідний брат, Каїн, убиває його. Ісус Христос рівнож приніс Богу наймилішу жертву тіла і крови, убили Ісуса рідні брати з рідного народу. Ісаак є одиноким улюбленцем свого батька Авраама. Бог жадає його жертви. Ісаак сам несе дрова на гору, де мало відбутися його жертвоування. Ісус єдинородний, улюблений Божий син, несе хрест свій на гору Голгофту, подібно як Ісаак. Яків терпів переслідування від свого брата. Задля своєї обручниці-жени служить Яків довгі літа своєму вуйкови, вертає відтак до свого краю і мириться з своїм братом Ісавом. Ісус Христос рівнож терпить переслідування від своїх братів; задля своєї обручниці-Церкви сходить Спаситель на землю і 33 роки служить людям. При кінци світа помириться, як Яків з Ісавом, з ізраїльським народом, котрий прийме Христову віру. Яків мав 12 синів, любив найбільше наймолодшого Йосифа. Ісус має 12 апостолів, любить наймолодшого св. Івана Бо-

гослова. Йосифа продають брата за 20 срібняків, він терпить в чужім краю, в темниці, разом з двома злочинцями. З тих один був помилований, другий засуджений на смерть. Йосиф був вивиснений достоїнством і став намісником, ратував людей від голоду. Братя приходять до нього за збіжем. Йосиф прощає їм їх провину. Подібно Спаситель був проданий за 30 срібняків, умер між двома розбійниками, з котрих один покався і був спасений, другий пропащий, бо не покався. Ісус Христос при кінці світа простить ізраїльському народови, як Йосиф простив своїм братам. Ісус Христос, яко чоловік, зістав вивиснений понад всіх святих і ратує людей від голоду, душі своєю Божою наукою, св. Євангелієм, Пресв. Евхаристією.

Цар Давид родиться в Вифлєемі, виступає до боротьби з великаном Голіатом з працею і 5 камінчиками, стає царем. Ісус Христос на хресті виступає до боротьби зі злим духом і своїми п'ятьма ранами — муками, побіджує злого духа і стає царем в своїй Церкві.

Великоднє ягня забили жиди перед виходом з Єгипту. Ягня невинне, не ломлять йому костей. Воно є жертвою і кормом. З крові ягняти роблять жиди хрест на дверях і та кров охоронює Ізраїльтян перед ангелом смерті. Ягня споживали Ізраїльтяне перед виходом з Єгипту. Ісус Христос рівнож, як невинне ягня, був принесений в жертву; кров Христа хоронить перед смертю душі. Як жиди споживали ягня перед відходом до обіцяної землі, — так тіло Ісуса Христа споживають християни перед відходом з цього світа до правдивої вітчизни.

Жертва в день примирення. Священники вкладали на ту жертву гріхи цілого народу і проганяли козла в пустиню, щоби там згинув. Рівнож Спаситель взяв на себе всі гріхи цілого світа і відпокутував за них на хресті, на пустинній горі Голгофті.

Мідяного вужа казав Мойсей повісити в пустині. А хто з вірою споглянув на того вужа, ставав здоровим від укушення їдовитої змії. Ісус Христос прибитий на хресті. Хто з вірою погляне на Ісуса Христа на хресті, доступить спасення. Ісус Христос каже: »Як Мойсей взніс змію в пустині, так треба взнестися Синови Чоловічому, щоби кождий віруючий в нього, мав життя вічне«. (Іо 3. 14).

Прообразами учительського уряду Спасителя були Ной, Мойсей і архангел Рафаїл.

Ной се одинокий праведник між всіми людьми перед потопом. Він взиває людей до покаяння і будує корабель спасення. Ісус Христос один без гріха, проповідує Боже Слово і будує корабель Спасення, Церкву святу. Ной по потопі, по виході з корабля, приносить Богови милу жертву; через Ноя заключає Бог новий завіт зі світом. Ісус Христос рівнож, відходячи з сего світа, приносить Богу милу жертву за гріхи світа на Голгофті; через Ісуса Христа заключає Бог Новий Завіт.

Мойсей щасливо уратований маленькою дитинкою від смерти, перебуває в Єгипті, постить 40 днів перед одержанням 10 заповідей на горі Синай, освободжує Ізраїльтян з неволі, творить чуда, молиться за свій нарід, веде Ізраїльтян до обіцяного краю. Ісус Христос подібно, як Мой-

сей, уратований маленькою дитиною перед смертю з рук Ірода, утікає до Єгипту, постить 40 днів перед своїм прилюдним виступом, освободжує людство з неволі злого духа і провадить до обіцяної землі, небесного царства.

Архангел Рафаїл сходить з неба, щоби допомагати Товії в життю. Перебуває з ним довгий час, уздоровляє его від сліпоти і від злого духа. Ісус Христос рівнож сходить з неба на землю, та не для одного чоловіка, а для цілого людства, перебуває 33 роки з людьми на землі, уздоровляє людей від сліпоти духової і від злого духа.

Прообразом Спасителя в священничім уряді є цар і священник Мелхіседек. Мелхіседек був царем Салиму, був царем мира, а одночасно і священником; приніс Богу в жертву хліб і вино. Ісус Христос є рівнож вічним царем миру; в св. Літургії жертвується Ісус Богу під видом хліба і вина.

Прообразом воскресення Спасителя є пророк Йона. Як Йона перебував 3 дні і 3 ночі в чреві кита, так Спаситель перебував 3 дні в гробі. , гробі.

Прообразом Пресв. Евхаристії була манна. Як манна спадала щодня рано підчас 40 літньої мандрівки в пустині, так Ісус Христос сходить щодня рано в св. Службі Божій. Як манну мали Ізраїльтяни лиш підчас 40 літньої мандрівки аж до приходу до обіцяної землі, так і Пресв. Евхаристію, сей Божий хліб, маємо лиш підчас нашої подорожі, мандрівки у світі.

Корабель Ноя є прообразом Христової Церкви. Поза кораблем не було ратунку, водні

філі підносили корабель чим раз вище в гору; корабель Ноя задержався на скалі. Подібно є з Церквою Христовою. Поза Церквою нема спасення, розбурхані філі, що підносили корабель, означають переслідування Церкви, але як бурхливі хвилі нічого не вдіяли кораблю Ноя, хіба то, що піднесли його вище, так переслідування Церкви Христової не знищили і не знищать Церкви, а тільки її вивисшать...

Як бачимо, всі пророцтва і всі прообрази Старого Завіта точно сповнилися в Новім Завіті в життя обіцяного Спасителя, Ісуса Христа. А се вказує, що лиш сам всевідучий Бог міг бути автором тих святих книг і що Ісус Христос є дійсно обіцяним Спасителем, правдивим Божим Сином.

Про божественність Спасителя, Ісуса Христа і про божественність християнсько-католицької віри свідчать нові жерела об'явлення, а ними є св. Письмо Нового Завіта і Устне передання, або Традиція.

Б. Святе Письмо Нового Завіта.

Пригляньмося ближше першому жерелу об'явлення, св. Письму Нового Завіта.

Св. книги Нового Завіта написали апостоли, або їх ученики при помочи Св. Духа. Описані в тих книгах події і наука Ісуса Христа і апостолів. Св. Письмо Нового Завіта числить 27 книг. Ті книги діляться на історичні числом 5, дидактичні, котрих є 21 і одну пророчу.

Збір всіх книг називаємо Канonom, а книги уміщені в тім зборі, канонічними. Канон усталений в часі від 130 — 220 р.

Св. книги були написані в грецькій мові, з виїмком Євангелія Маттея, що було написане в мові арамейській, але за часів апостольських було переложене на грецьку мову, а первісний текст затратився. На латинську мову переклав св. Письмо св. Єронім (331—420), а його переклад названий »Вульгата«. На старословянську мову переклали св. Письмо св. словянські апостоли Кирило і Методій.

Св. Письмо писане на пергаміні, або папірусі. Переписувано його руками, бо друку ще не знали. Найдавніші рукописи походять з четвертого і пятого століття.

І). Історичні книги.

Слово »Євангеліє« значить добра вістка. Доброю вісткою називаються ті книги, бо пишуть про прихід Спасителя світа. Чи ж може бути для людства ліпша вістка від цієї?

Чотири Євангелія містять в собі докладно описане життя Ісуса Христа і Його науку. Число чотири вказує, що св. Євангелія має бути проповідане в чотирох сторонах світа, як каже св. Августин. Ціль написання св. Євангелій вказана в Євангелію св. Івана (20. 31). »Се ж записано, щоби ви вірили, що Ісус є Христос, Син Божий, і щоби віруючи, мали життя в ім'я Його«.

а). Євангеліє св. Маттея.

Хто був св. Матей? Св. Матей був одним з 12 апостолів Ісуса Христа. Перед своїм покликанням був митарем в Капернаумі, збирав по-

датки і звався Левій. По Вознесенню проповідав в Юдеї, в Етіопії, Індії і Антіохії, де помер мученичою смертю. Свое Євангеліє написав для юдеохристиян і тому писав в армейській мові, якою жиди говорили. Ціллю його було доказати на підставі старозавітних пророцтв, що Ісус Христос є обіцаним Спасителем і що Ісус є законним царем Юдеїв. Тому зачинає він своє Євангеліє від родоводу Ісуса Христа і доказує, що Ісус є сином, потомком, Авраама і царя Давида. Часто в своїм Євангелію наводить старозавітні пророцтва, а то 65 разів і додає слова ...»се сталося, щоби словнилося писання».

Св. Матей має символ чоловіка, взятий з видіння пророка Езекиїла, а то тому, що зачинає своє Євангеліє від родоводу Ісуса, як чоловіка. Євангеліє написане около 41 року по Ісусі Христі.

б). Євангеліє св. Марка.

Хто був св. Марко? Його ім'я було Іван-Марко. Його мати Марія мала свій дім в Єрусалимі, де сходилася перша громада християн на молитву. (Діяння 12. 12). На просьбу Варнави св. апостол Павло взяв його на першу місійну подорож до Пергії і Памфілії. Потім був з св. апостолом Петром в Римі і тут під проводом св. Петра написав своє Євангеліє. Призначене воно було для римських християн і представляє Ісуса Христа, як Сина Божого. Написав між 46 а 50 роком по Ісусі Христі.

З Риму по смерті св. Петра і Павла удався Марко до Александрії, де заложив християнську громаду, був її першим єпископом, і там згинув мученичою смертю.

Св. Марко має символ льва, бо зачинає своє Євангеліє від виступу св. Івана Предтечі в пустині.

в). Євангеліє св. Лука.

Хто був Лука? Лука, котрого св. апостол Павло називає улюбленим лікарем, належав до числа 72 учеників Христових. Походив він із Антіохії. Підчас другої апостольської подорожі св. Павла стрінувся з св. Павлом в Троаді і товаришив йому аж до Филипів. Був його невідступним товаришем в неволі, в Кесарії і в Римі. Євангеліє, як сам каже, написав Лука для знатного Римлянина Теофіля, щоби дати вірний образ життя і діл Ісуса Христа. Написане воно хронологічно і обширніше, як попередні. Містить в собі багато притч Ісуса Христа, оповідання про народження св. Івана Хрестителя, о молодости Ісуса Христа.

Св. Лука має символ телця, бо розпочинає своє Євангеліє від жертви священика Захарії.

г). Євангеліє св. Івана Богослова.

Хто був св. Йоан? Св. Йоан походив з Витсаїди в Галилеї. Був сином Зеведея і Саломії, а братом Якова. Займався риболовством. Був учеником св. Івана Хрестителя. Разом з Андрієм був першим учеником Христовим. Він відзначався великою любов'ю до Ісуса Христа і Христос любив його найбільше зі всіх учеників. Задля своєї ревности одержав від Ісуса Христа ім'я »Боанерґес« т. зн. син грому. Коли Христос умирав на хресті віддав Йоанови в опіку свою матір. По смерті Пречистої Діви Марії около 44 року пропо-

відав він в Малій Азії, в Ефезі. За панування цісаря Доміціана заслано його на острів Патмос, де одержав обявлення Боже щодо будучої долі Церкви. То обявлення списав в книзі »Обявлення«, або »Откровенія«. Умер одинокий з апостолів природною смертю, проживши около 100 літ. На старість не міг ходити і тому носили його на руках на зібрання християн, де він все повторяв слова: »діти любіть один другого«...

Своє Євангеліє написав між 96 а 98 роком по І. Христі для вірних в Ефезі. Ціллю його є доказати, що Ісус Христос є Божим Сином. »Се ж записано, щоби ви вірили, що Ісус є Христос, Син Божий«... (Ів. 20. 31).

Св. Євангелист Йоан взноситься високо понад попередних Євангелистів, як орел, тому, що зачинає своє Євангеліє про божество Ісуса Христа, підчас коли попередні займаються більше земним життям Спасителя. З тої причини названо його Богословом, а символом його є орел.

Г). Діяння апостольські.

Діяння апостольські є продовженням Євангелія св. Луки. Почавши від Вознесення Ісуса Христа, оповідає св. Лука діла св. апостолів, переважно св. Петра і Павла. Та книга кінчиться першою неволею св. Павла в Римі 61—63 року. Написав її св. Лука для знатного Римлянина Теофіля, для того самого, котрому призначив і своє Євангеліє.

II) Поучаючі книги.

До поучаючих книг Нового Завіта належать листи св. Павла (14), св. Петра (2), св. Івана (3), св. Якова молодшого (1) і св. Юди-Тадея (1).

а). Листи св. Павла.

Хто був св. Павло? Св. Павло походив з Тарзу в Кілікії. Звався передше Савлом. Належав до секти фарисеїв і був римським громадянином. Учився у славного фарисейського учителя Гамаліїла. Знав також ткацтво, котрим не раз заробляв собі на життя. За молоду був він великим ворогом християнської релігії. Був присутний при камінуванні св. первомученика Стефана, переслідував християн, нападав на їх дома і забирав їх до в'язниці. Раз вибрався він до Дамаску, щоби там переслідувати християн. Однак по дорозі з'явився йому Ісус і промовив повним ласки голосом: »Савле, Савле чого ти мене переслідуєш?« Савло осліп від великої ясности, що оточувала Ісуса. На приказ Ісуса удався він до ученика Христового Ананії, що був у Дамаску. Там охрестився, відзискав зір і став проповідувати в синагогах Ісуса розп'ятого. За се хотіли його жиди убити. Св. Павло утікає в Арабію і там приготується до апостольського діла. Звідтам прибув до Єрусалиму, щоби побачитися з верховним апостолом Петром. Відтак проповідував в Антіохії через один рік. Щоби поширити християнську віру як в найдаальших краях, відбув св. Павло 3 місійні подорожі по Азії і Європі. Першу подорож відбув 45 і 46 р., другу в р.

52—53, третю в р. 54—60. В тих подорожах за-
ложив многі християнські громади в Троаді, Фи-
липах, Солуні, Атенах, Коринті, Ефезі, Мілеті.
Багато зазнав він трудів, переслідувань за Хри-
стову віру. Він найбільше зі всіх апостолів навер-
нув поган до Христової віри, тому зветься він
апостолом поган. Два рази був в римській неволі.
Послідна неволя скінчилася мученичою смертю
67 року, 29. червня в Римі, де йому стято голо-
ву мечем.

Св. Павло написав 14 листів а то: 1 до Рим-
лян, 2 до Коринтян, 1 до Галатів, 1 до Ефесян,
1 до Филип'ян, 1 до Колосян, 2 до Солун'ян, 2 до
Тимотея, 1 до Тита, 1 до Филимона, 1 до Євреїв.

1). Лист до Римлян.

Пригляньмося коротенько змістови поодиноких
листів. 1. Лист до Римлян написав св. апо-
стол Павло при кінці своєї третьої, місійної, по-
дорожі з міста Коринту около 59 року. Християн-
ська громада в Римі складалася з Християн по-
ходження жидівського і поганського (Юдео-хри-
стіян і Елино-християн). Поміж одними і другими
повсталася незгода, бо одні виносилися понад дру-
гих, Юдеї величалися Мойсеєм і своїм законом
і понижали християн поганського походження. Св.
Павло наминає їх у своїм листі і каже, що ні-
хто не може величатися своїм спасенням, бо не
наша то заслуга, а заслуга Ісуса Христа. Від-
так учить у своїм листі різних християнських
чеснот.

Ту гадку, що спасення не тільки для Юдеїв,
але для всіх висказує св. Павло словами: »Бо я

не стидаюся Євангелія. Бо є сила Божа на спасення кождому віруючому»... (Рим 1. 16).

2). I. лист до Коринтян.

2. Перший лист до Коринтян. Місто Коринт було одним з багатих міст Греції. Християнську громаду в Коринті заложив св. Павло підчас другої подорожі. Потім повстали спори в тій громаді, одні понижали повагу Павла, деякі жаждали, щоби всі християни заховували закон жидівський Мойсея, деhto віддавався розпусті. Св. Павло довідавшись о тім, написав з Ефезу около 58 року лист, в котрім взиває до згоди, ганить розпусту, бо людське »тіло є храмом Св. Духа«, учить о супружестві, дівицтві, о Пресв. Евхаристії, о воскресенню умерших і взиває до складання жертв для убогих християн в Юдеї.

3). II. лист до Коринтян.

3. По відісланню сього листа до Коринту післав св. Павло свого ученика Тита, щоби він переконався, як прийнято його перший лист. В Коринті многі християне-Юдеї стали недовіряти св. Павлови і жаждали задержання обрізання. Св. Павло пише тому другий лист до Коринту около 59 року з Македонії. В тім місті боронить св. Павло свого апостольського звання, повторяє давні напiмнення, прощає каючомуся грішникови і взиває до складання жертв.

4). Лист до Галатів.

4. Лист до Галатів написав св. Павло около 57 р. Галатія була се малоазійська про-

вінція. Св. Павло оснував тут християнську громаду в часі своєї другої місійної подорожі. Потім прийшли в Галатію жидівські законовчителі і ширили ложні науки, як заховування в християнстві жидівського закону, обрізання, здержання від деяких страв, заховання жидівських свят. В тім листі боронить св. Павло своєї апостольської поваги і вказує, що одержав власть від самого Христа; наповідає їх, щоби не слухали ложних юдейських вчителів, а задержували його науку, бо спасення одержимо вірою в Ісуса Христа і без приписів Ст. Завіта.

5). Лист до Єфесян.

5. Лист до Єфесян написав св. Павло підчас першої неволі в Римі. Християнську громаду в Єфезі оснував св. Павло і перебував тут майже три роки. В місті Єфезі проживав останні літа свого життя св. Іван Богослов.

Свій лист написав св. Павло, щоби утвердити християнську громаду в вірі проти ложних вчителів, дає моральні науки для кожного стану, щоби вірні поступали «достойно звання» (покликання християнського) і ходили «з смиренністю і лагідністю», а притім старалися заховати «єдинство духа в союзі мира»...

6). Лист до Филиппян.

6. Лист до Филиппян написав св. Павло підчас першої неволі в Римі. Филипи було головне місто в Македонії, оснував його македонський король Филип. В сім листі дякує св. Павло за прислану йому підмогу через наставника

сеї громади Епафродита, тішиться зростом їх віри, заохочує їх до християнських чеснот і висказує надію на скоре освободження з неволі...

7). Лист до Колосян.

7. Лист до Колосян написав св. Павло підчас першої неволі в Римі. Колоса се було місто в Фригії. В тім листі, переданім до Колосян через Тіхіка і Онисима, перестерігає перед ложними вчителями і взиває до християнських чеснот. Відкидає заховання жидівського закону в християнстві. »І так нехай ніхто вас не осуджує за їду і за суботу«.

8). I. до Солунян.

8. Перший лист до Солунян написав св. Павло около 53 р. з Коринту. Християнську громаду в Солуні оснував св. Павло підчас другої апостольської подорожі. Коли він довідався від Тимотея і Сили про стан тої Церкви, написав до них лист, хвалить їх постійність в вірі, остерігає перед гріхами нечистоти, заохочує до працьовитости і зношення терпінь, учить о воскресенню умерших.

9). II. до Солунян.

9. Другий лист Павла до Солунян, написаний вневдовзі по першім. Солуняни були занепокоєні ложним письмом, написаним в імені Павла, в котрім говорилося о близькім приході Христа на загальний Суд. Многі з сеї причини не бралися до ніякої роботи і очікували страшного суду. Св. Павло поучує їх в тім листі

о явнім приході Ісуса Христа зі святими і визнає вірних до сповнювання своїх обов'язків.

10). I. лист до Тимотея.

10. Перший лист до Тимотея. Тимотей був улюбленим учеником св. Павла і єпископом в Ефезі. В тім листі, написанім в Македонії около 65 р., св. Павло дає Тимотеєви науку, як він має виконувати свій важний єпископський уряд, вказує яким має бути єпископ, якими мають бути служителі церковні, діакони.

11). II. лист до Тимотея.

11. Другий лист до Тимотея написав св. Павло в другій неволі римській перед своєю мученичою смертю. Св. Павло, предчуваючи близький кінець свого життя, наповідає Тимотея до тимбільшої ревности пастирської і просить його, щоби відвідав його в Римі.

12). Лист до Тита.

12. Лист до Тита написав св. Павло около 65 р. з Нікополі в Тракії. Тит був учеником св. Павла і єпископом на острові Креті. В сім листі учить Павло Тита, як має управляти Церквою, як і яких має наставляти єпископів і пресвитерів і які науки має давати вірним.

13). Лист до Филимона.

13. Лист до Филимона написаний підчас першої неволі в Римі. Филимон був багатий християнин в Колосі. Його слуга Онисим ограбив його

і утік до Риму. Тут зазізнався з св. Павлом і навернувся до християнської віри. Св. Павло відсилав Онисима Филимонови і просить, щоби сего наведеного слугу прийняв, як брата, в Христі.

14). Лист до Євреїв.

14. Лист до Євреїв написав св. Павло в першій римській неволі. Многі християни з Юдеїв задержували всі старозавітні обряди в християнстві, а навіть відпадали від Христової віри, і вертали до Мойсеевого закону. Щоби остерегти їх перед відпаданням від Христової віри, св. Павло вказує в сім листі, що спасення тільки в однім Ісусі Христі, котрий є висший від ангелів, висший від Мойсея, від Ісуса Навина. Ісус Христос є завершенням закону; Ісус є великим первосвящеником, а жертва Ісуса Христа на хресті є понад всі старозавітні жертви.

б). *Соборні послання.*

До соборних листів належать отсі: одно Якова молодшого, два св. Петра, три св. Йоана і одно св. Юди-Тадея. Соборними називаються вони тому, що не відносяться до якоїсь певно означеної особи, чи громади, а до всіх.

1). св. Якова.

Св. апостол Яків молодший написав в Єрусалимі около 61 року своє соборне послання. Св. Яків був сином Альфея і Марії Клеопової, сестри св. Йосифа, обручника Пречистої Діви Марії. Около 63 року згинув мученичою смертю

в Єрусалимі. На приказ первосвященника Ананії стручено його з даху храму. В своїм посланню вказує, що віра без діл мертва, і що до віри треба добрих діл. Рівнож учить о св. Тайні Елеопомазання.

2). II. св. Петра.

Св. Петро написав два листи до Юдео-християн, живучих в розсіянню. Листи ті написані з Риму, около 64 року по І. Христі. Хто був Петро? Його ім'я було Симон. Ісус Христос назвав його Петром, що значить скала. Походив він з Витсаїди, а був сином Йони. Разом з своїм братом Андрієм займався риболовством. Проживав в місті Капернаумі, де була його жена і теща. Ісус Христос зробив його основним каменем своєї Церкви, дав йому ключі небесного царства і назначив його верховним пастирем всіх християн. По Вознесенню Господнім заложив св. Петро християнську громаду в Єрусалимі. Тут був председателем на першій апостольській Соборі около 50 р. Потім був єпископом в Антіохії, а відтак першим єпископом Римської Церкви, де і умер 29. червня 67 р., розпятий на хресті, за віру Христову.

В обох листах наминає до витревалости в переслідуваннях і постійности в вірі, остерігає перед ложними вчителями.

3). III. св. Івана Богослова.

Св. Йоан Богослов написав крім Євангелія ще й три соборні послання для християн в Малій Азії. Перше послання говорить о Бо-

жестві Ісуса Христа, о Вочеловіченню Божого Сина і о любові ближнього. Другий лист писаний до якоїсь вибраної невісти і дітей. В тім листі остерігає св. Йоан перед ложними вчителями, котрі перечили божество Ісуса Христа. Третій лист писаний до Гая, котрого хвалить за гостинність, взиває вірних, щоб були вірними Богу в переслідуваннях.

4). св. Юда Тадей.

Св. Юда Тадей, брат Якова молодшого, кривний Ісуса Христа, написав около 66 р. по І. Христі соборне послання до християн в Палестині. Взиває християн до постійности в вірі, молитві, любові і надії, остерігає перед ложними вчителями.

III). Книги пророчі:

1). Обявлення або Апокаліпсіе.

Написав сю книгу св. Йоан Богослов около 95 р., коли перебував на вигнанню на острові Патмос. Книга містить пророцтва о будучій долі Церкви і тому тяжко зрозуміла.

У вступі пише св. Йоан похвали і догани до настоятелів семи головних Церков в Малій Азії. В першій части говориться про отворення книги, замкненої семи печатками, через агнца Мессію. В другій части описуються видіння о долі Церкви, її переслідуваннях і побіді. В кінцевій части описується новий світ.

IV) Автентичність Св. Книг Нового Завіта.

Зі змісту бачимо, що писателі св. Книг були горячими прихильниками Ісуса Христа, і що то були мужі невчені, без висшого образування, об-знакомлені добре з жидівською вірою і всіми від-нощинами жидівського народу. Стил ь простий, що вказує на невчених рибаків, якими були апостоли.

Пишуть по грецьки. Мова їх повна євреїзмів, крім Євангелія св. Луки і Діяній апостольських, котрі написав св. Лука, що був з роду Греком і знав добре грецьку мову.

Св. Павло пише вченим, ораторським стилем, що вказує на чоловіка образованого, яким був св. Павло, що учився в славній школі Гамаліїла.

Спосіб представлення живий, що вказує на те, що автори були очевидцями описуваних подій. В св. книгах знаходимо вісти історичні, ге-ографічні, етнографічні, котрі небавом змінилися по збуденню Єрусалиму, по 70 році. Отже ті книги мусіли бути написані перед 70 роком, бо пізнійший писатель не знавби цього.

Автентичність св. книг потверджують Апос-тольські Отці, Климентій Римський, єпис-поп Ігнатій Антіохійський, єпископ По-лікарп зі Смирни, Єрма, Варнава.

Ціла Церков посвідчає нам автентичність св. книг, бо заки їх приняла, відкидала кожду підроблену книгу.

Переклади св. Письма посвідчують ав-тентичність св. книг. Всякі переклади повстали вже в другім віці, як сирийський »Пешіто« і латинський »Італя«.

Також Єретиків з перших часів християнства стверджують автентичність св. книг, бо на них покликуються. Прим. Василід 120 р., Валентин 150 р.

V) Чи Св. Книги дійшли до нас так, як були написані.

Св. Книги дійшли до нас незмінені. Се знаємо з тої великої пошани, з якою відносилися перші християне до св. Книг. Християнські громади, одержавши письма від апостолів, по відчитанню робили собі відписи і заховували їх старанно. Отже трудно було зробити зміну, бо були многі відписи.

З порівняння з старинними рукописами рівнож бачимо, що зміст св. Книг згідний з найстаршими рукописами.

З порівняння з старинними перекладами з другого віку рівнож бачимо однозгідність св. Книг.

З порівняння з цитатами св. Письма, що знаходяться у св. Отців. А тих цитатів так много, що можнаби з них зложити повний текст св. Книг.

VI) Писателі Св. Книг писали правду.

Матей і Йоан були апостолами Ісуса Христа. Вони бачили власними очима Ісуса Христа і Його діла; чули Його науку. Марко і Лука були учениками апостолів, жили за часів Ісуса Христа і рівнож знали добре про життя Ісуса і Його діла. Як наочні свідки писали те, що чули і те, що бачили.

Св. Павло одержав об'явлення від самого Ісуса Христа, як сам каже: »Бо я не прийняв його

від чоловіка, ані не навчився, але через об'явлення Ісуса Христа». (Гал. 1. 12).

Св. Апостолів при писанню стеріг від блудів і спомагав Св. Дух, котрого зіслав їм Спаситель в день Зелених Свят.

Що Писателі св. Книг писали правду, на се вказує їх спосіб писання, бо пишуть так щиро, що не скривають навіть своїх власних блудів.

Що св. Книги є віродостойні вказує і се, що хоч були вони писані в різних місцях і різними писателями, то мимо того є згідні з собою, згідно описують життя і діяльність Спасителя.

Ось так перейшли ми коротенько всі святі книги, з котрих кличе до нас голос Божий, з котрих пізнаємо Бога і правдиву дорогу нашого спасення. Тому з почесстю і з жаждою Божого слова повинні ми черпати науки з святих книг, як се сам Бог поручає Ісусови Навинові: »Нехай не відходить та книга закона від твоїх уст, но поучуйся в ній день і ніч, щоби точно сповнити то, що в ній написано... (Іс. Навин 1.. 7—8).

Не можна нікому змінити святих книг, довільно толкувати, додавати, або відоймати, як се роблять протестанти. А се знаємо з пророчої книги Об'явлення (22. 18—19), де сказано: »Бо я свідчу кождому, хто слухає слів пророцтва —сеї книги. Коли хто додасть до сього, на того Бог наложить (сім) язв, написаних в тій книзі. Коли ж хто уйме від слів книги сього пророцтва, уйме Бог його часть з книги життя... Св. Апостол Петро (2 Петр. 1. 20) перестерігає перед довільним толкуванням св. Письма, як се роблять про-

тестанти, словами: »А то знайте наперед, що жадного пророцтва в Письмі не вільно викладати самим собою«...

VI. Святе Переданнє, неписане Боже Слово

Католицька Церква, як каже Тридентський Собор С. 4, черпає правди, объявлені Богом, зі св. Письма і з Передання, а оба ті жерела віри мають однакову вартість, бо св. Письмо є писаним Божим Словом, а Передання неписаним Божим Словом.

Головними ворогами сеї науки католицької Церкви є протестанти, котрі признають лиш одно жерело віри, а то св. Письмо і на довільнім толкуванні Св. Письма будують свої науки. Через це і брак у них згідности в голошенню поодиноких правд віри, бо не можна з самого св. Письма пізнати докладно Христової науки, тому, що не все списано в св. Книгах.

Ватиканський Собор подає як догму віри: Боже Передання, заховане і толковане автентичним Урядом Церкви є жерелом Божого объявлення, окремим від св. Письма і непомільним.

Постараємося се доказати з самого св. Письма.

Поперед всего пояснимо поняття традиції. Що це традиція? Правди Божі, объявлені Богом, а не записані в св. Письмі, лиш передані устно через Христа Спасителя і апостолів зовуться устним переданням, або традицією. Правди Божі, передані через самого Христа-Спасителя називаються Господнім, Божим Переданням; Прав-

ди Божі, передані через апостолів, називаються Господньо-апостольським Переданням.

Найдавнішим жерелом Божого Об'явлення є св. Передання. Від початку світа аж до Мойсея, на протязі часу около 2500 літ не було жадних св. книг. Якжеж заховувалося в той час Боже Об'явлення? Через устне передання, з покоління на покоління, переходили об'явлені Божі правди. І по Мойсею крім св. Письма остало і устне Передання, як се бачимо зі слів Псалмопівця (Пс. 43. 2): »Боже ми ушима нашими чули, вітці наші оповідали нам діло, котре Ти вчинив в днях їх«... Отже вітці оповідали про ті діла Божі, що не були записані в св. Книгах.

а) Переданнє на підставі Св. Книг.

Кожний знає, що Христова наука від самого початку розширялася устно, проповіддю. Сам Христос Спаситель не написав нічого, а голосив свою науку лишень живим Словом і з тим живим словом проповіді післав своїх апостолів і учеників у світ. »Ідіть в світ і проповідуйте Євангеліє всьому сотворінню«. (Марко 16. 15). »Ідіть і навчайте всі народи«. (Матей 28. 20).

Рівнож і апостоли з початку не писали нічого, а проповідували устно. А ті, що пізніше писали не все списали, не представили цілої науки Христової, лиш писали те, що вимагала konieczність і ті обставини, які їх змушували до списання Слова Божого.

І так всі Євангелія написані з konieczности часу. Св. Матей писав своє Євангеліє для Жи-

дів в Палестині, щоби на підставі старозавітних пророцтв доказати Жидам, що Христос є дійсно обіцяним Мессією.

Св. Марко написав своє Євангеліє для Християн в Римі і представляє Ісуса Христа, як Божого Сина. Як св. Марко списав своє Євангеліє на підставі науки св. апостола Петра, так знова св. Лука написав своє Євангеліє і Діянія апостольські для одного знатного Римлянина Теофіля на підставі бесід св. Павла.

Св. Євангелист Йоан написав своє Євангеліє проти тодішних ложних наук ігностиків, що перечили Божество Ісуса Христа і доказує головню Божество Ісуса Христа.

Рівнож і листи св. Павла і других апостолів, писані з конечности направи блудів, що витворилися в молодих, християнських громадах і тому рівнож не міститься в них ціла наука Христова.

Сам св. Апостол Павло звертає на се увагу і заохочує вірних в (2 Сол. 2. 15) словами: »Для того, браття, стійте і держіться передань, котрих ви навчилися чи словом, чи нашим посланням«. Отже сам св. Павло, котрий написав найбільше листів, вказує вірним, що не все списане, але треба заховувати також устне Передання.

На се вказують і слова св. Євангелиста Йоана в листі (2 Йоан 12): »Маючи много вам писати, не хотів я на папері чорнилом, але надіюся бути у вас і живим словом говорити, щоби ваша радість була повна«...

Що ціла наука Спасителя не є списана, бачимо з св. Євангелій. В Євангелію Марка (6. 34)

говориться: Ісус учив на зборі в суботу і всі дивувалися його науці... Яка се була наука, Євангелист не описує. В другім місці говориться: »Ісус побачив много народу і змилосердився над ним, бо були як вівці, що не мають пастиря і почав їх навчати много«. Тут рівнож Євангелист не подає, яка се була наука, тільки говорить коротко: Ісус учив много.

Св. апостол Павло хвалить вірних в листі до Коринтян (І Кор. 11. 2): »А хвалю вас, що у всім памятаєте на мене і заховуєте прикази, як я вам передав«...

При кінці Євангелія говорить св. Йоан (21. 25): »А є й много иншого, що зділав Ісус, що якби списати зокрема, думаю, що й сам світ не мігби помістити книг, котрі требаби написати«.

Отже зі слів св. Письма, всупереч науці протестантів, виходить, що крім св. Письма є ще друге рівнорядне жерело Божого об'явлення, а то Устне Передання.

б) Де знаходиться устне передання.

Устне Передання знаходиться в письмах св. Отців Церкви, в рішеннях вселенських Соборів, в символах віри, в літургічних книгах, в молитвах Церкви, в рішеннях Римських Папів, в написях, образах на гробах христіян.

Св. Отці Церкви списали в своїх письмах устне Передання. Їх правдивість певна, бо се були мужі, що визначалися великою святістю життя, глибокою наукою. Вони жили в перших ві-

ках християнства, де ті передання були ще свіжі, були в пам'яті християн.

Сімох з тих Отців Церкви були учениками апостолів, як прим. св. Ігнатій, єпископ Антіохії († 107 р.), св. Полікарп, єпископ Смирни († 167 р.). Се так звані апостольські Отці.

Много з передань знаходиться в письмах Учителів Церкви Східної і Західної. Учителями Церкви були св. Атаназій, єпископ Александрії († 373), св. Василій Великий († 378 р.), св. Григорій Назіанзенський († 389 р.), св. Іван Золотоустий († 407). Се були учителі Східної, грецької Церкви. З учителів західної, римської Церкви треба згадати св. Августина, єпископа міста Гіппо в північній Африці († 430 р.), св. Амброзія, єпископа Медіюляну († 397 р.), св. Єроніма, перекладчика св. Письма († 420).

Устне передання знаходимо в рішеннях Вселенських Соборів, котрі в справах віри є непомильні. Вже самі Апостоли скликали такий Собор в 50 році до Єрусалиму і назвали свої рішення вироком самого Бога (Діянія Ап. 15. 28).

Про перші 4 Вселенські Собори говорить папа Григорій Великий: »Приймаю і почитаю рішення Соборів на рівні з чотирма Євангеліями«.

Крім першого апостольського відбулося доси 20 Вселенських Соборів, на котрих вирішено різні правди віри. На Соборі Нікейським 325 р. відкинуто Єресь Арія, котрий перечив Божество Ісуса Христа. На Соборі Ефеським 431 р. затверджено науку, що Марія є дійсно Божою Матерю, котра породила не тільки Христа-чоловіка, але і Божого Сина. На Нікейським II 787 р. одобрено почитання образів святих. На Лятеранським I 1215

оголошено заповідь Великоднього св. Причастія. На Тридентському Соборі, що тривав від 1545—1563 р., осуджено ересь Лютера. На Ватиканському Соборі 1870 р. проголошено непомильність Папи Римського, коли навчає »екс катедра«.

Устне Передання знаходиться в символах віри. Що це є символ віри? Символ віри це коротке зібрання всіх важних правд віри в одну цілість. Вже апостоли уложили головний начерк Символу віри. Вони зробили це в тій цілі, щоби заховати єдність в научуванні Христової віри тож, коли мали розійтися по світі, уложили певну норму для своїх проповідей. По тім Символі віри розпізнавано в перших віках Християн від поган. Тому то ісповідання віри зветься символом, знаком. Хто хотів бути присутнім на Службі Божій, на ломленню хліба, мусів виголосити Символ віри. Хто його не знав, такого не впускали до Церкви, а знова ніхто з Християн не смів зрадити поганам Символу віри. Символ віри для перших християн був тим, чим є клич жовнірів в часі війни.

Апостольський Символ віри уживається ще й тепер в західній римській Церкві, підчас коли східна, грецька Церква уживає розширеного Символу віри Нікейсько-Царгородського (325—381).

Устне Передання знаходимо і в Служебниках, требниках т. є книжках, уживаних при уділюванню св. Тайн, благословлень, освячень. І так в Служебниках знаходимо, що від самого початку християнства молилися вірні за душі померших при св. Службі Божій.

в) Які правди віри знаємо зі Св. Передання?

Многі правди віри, котрих не знаходимо в св. Письмі, знаємо з Устного Передання. До тих належать: Установлення Спасителем 7 св. Тайн, що правдивими Тайнами, Христом установленними, є Тайна Супружества, Миропомазання і Елеопомазання. Устне Передання учить нас: що Супружество після Христової науки є нерозривне, що св. Служба Божа є правдивою жертвою Ісуса Христа; що належить хрестити маленьких дітей; що належить почитати святих угодників Божих, їх образи і мощі; що належить молитися за душі померших; що є місце, чистилище, де душі померших відбувають дочасні кари, що замість суботи належить святкувати неділю; що в неділі і свята треба здержатись від тяжких робіт; що перед Рождеством і Великоднем належить заховувати піст; що треба відправляти сповідь особисту, устну; що Пречиста Діва Марія була непорочно зачатою; що Преч. Діва Марія в день свого Успення була взята з тілом і душею до Неба; що при св. Літургії мається вливати воду до вина; що слова освячення на св. Літургії: »Се тіло моє, се кров моя«, маються розуміти в буквальному значінню, а не символічним, як кажуть протестанти. Про первонаціальність Папи Римського в Христовій Церкві і про непомильність вселенських Соборів рівнож знаємо з Передання.

Ріжні християнські звичаї, як знаменовання св. хрестом, кроплення свяченою водою рівнож мають свій підклад в Устнім Переданню.

Як бачимо з повисше наведених доказів з самого св. Письма, на яким виключно опираються протестанти, існує крім св. Письма ще друге жерело Божого явлення, Устне Передання. Вічно будуть свідчити про се слова св. Євангелиста Луки (1. 4), написані на вступі до Євангелія: »Тому, що многі намагалися зложити історію про події, котрі між нами сповнилися, як передали нам ті, що від початку були очевидцями і слугами слова; забажав і я, видавшися перш про все докладно, по порядку списати тобі, достойний Теофіле, щоби ти пізнав певність тих слів, котрих Тебе навчено«. Отже Теофіль, як каже св. Лука, був вже обучений в правдах віри не письмом, а живим словом.

Так від початку християнства голосилася Христова наука живим словом, проповіддю і живим словом голоситься і нині по всіх Церквах і буде голоситись живим словом аж до кінця світа, бо віра, як каже св. апостол Павло зі слуху є. »Як можуть увірити, котрого не чули? А як можуть почути без проповіді?« (Римл. 10 14). Або в листі другім до Тимотея (1. 13—14). каже той самий апостол: »Взір спасених слів, котрі ти від мене чув, зберігай у вірі і любові в Христі Ісусі. Зберігай передання Св. Духом, що в нас живе«.

г). ЗАКИДИ ПРОТЕСТАНТІВ.

Нічого не значать закиди протестантів, коли вони наводять слова з Второзаконія (4. 2): »Не додаєте, до слова, що я говорю, нічого і не відіймете нічого«. Виходилоби з сего, що до св.

Письма не вільно нічого додавати. Однак тут говорить Бог не о цілім св. Письмі, а о законі Мойсея, данім через Бога, котрого то закону Жидам не вільно було зміняти.

Закидують рівнож протестанти словами св. апостола Павла з листу до Галатів (1. 8), де кається, колиб і ангел щось иншого проповідував, як св. Павло, най буде проклятий.

В тім листі говорить св. Павло про ложних вчителів, котрі подавали себе за правдивих учеників Христових, а голосили ложні науки, суперечні з Христовою наукою. Отже лиш ту противну науку, ложну, св. Павло проклинає і заборонює її слухати.

Так отже лишається по вічні часи приказ Спасителя: »Ідіть в світ і проповідуйте Євангеліє всім людям. Хто повірить, буде спасений, а хто не повірить буде осуджений«. Чи ти християнине, радо слухаєш того Божого Слова? Чи радо спішиш до Божого дому, щоби почути св. Євангеліє і нагодувати небесним кормом свою душу, а через се дати тій спрагненій душі спасення?

VII. Божі сліди в Христовій Церкві.

Бог наш найліпший Отець бажає спасення всіх людей. »Бог хоче, щоби всі люде спаслися«. (1 Тим. 2. 4). Спаситель, що приніс нам спасення з неба, лиш 33 роки був з людьми. В 40 днів по своїм Воскресенню вознісся на небо. Кому ж оставив Спаситель своє св. Євангеліє, свою Божу науку? Спаситель оснував царство Боже на землі, свою святую Церкву, котру вже предсказали в старім Завіті пророки Божі, що цар-

ство Месії не знищиться по віки. (Даниїл 2. 44). Як оснував Спаситель Церкву?

З поміж тих, що увірили в науку Спасителя, Спаситель вибрав 12 апостолів, котрі були Його невідступними товаришами. Їх поставив над вірними, їм приказав проповідати Боже слово, їм дав власть хрестити, відпускати гріхи, відправляти св. Службу Божу. »Ідіть в світ навчайте всі народи хрестячи їх в ім'я Вітця і Сина і св. Духа«. (Мат. 28. 19). »Прийміть Духа святого; кому відпустите гріхи, відпустяться їм, а кому задержите, задержаться«. (Йоан 20. 23).

А коли Спаситель на Тайній Вечері перемінив хліб в своє св. Тіло і вино в свою Найсв. кров, сказав до апостолів: »То робіть на мій спомин«. Іншими словами дав їм власть відправляти св. Службу Божу.

Головою своєї Церкви назначив Спаситель св. Петра, бо до св. Петра сказав: »Ти є Петро (скала) і на тім камені я збудую Церкву мою«. (Мат. 16. 18). »І дам Тобі ключі царства небесного«. По смерті св. Петра, що був першим єпископом в Римі, кожний Його наслідник, єпископ римський стає головою цілої Христової Церкви. По смерті апостолів наслідниками їх стали єпископи, а їм до помочі священики.

Церква отже є видимим товариством, збором всіх християн під одним видимим головою Папою Римським, що визнають ту саму науку, яку учив Ісус Христос і приймають ті самі св. Тайни, що їх установив Ісус Христос.

Знаком прийняття до Христової Церкви є святе хрещення.

Поза Христовою Церквою нема спасення, бо Христос приказав всім слухати Його Церкви словами: »Хто вас слухає, мене слухає, а хто вами погорджує, мною погорджує«. (Лука 10. 16). »А коли Церкви не слухає, нехай буде тобі, як поганин і митар«. (Матей 18. 17).

Тому, що у світі бачимо многі християнські Церкви, а Ісус Христос лиш одну Церкву оснував, мусять бути певні знаки, по котрих можна пізнати, котра правдива Христова Церква. А ті знаки правдивої Церкви, висказані на першім вселенським Соборі Царгородським 581 року словами символу віри: »Вірую в єдиную, святую, соборную і апостольську Церков«. Правдива Церков Христова має бути єдина (єдино стадо і єдин пастир), одна та сама наука по всі часи, свята, соборна, або католицька, для цілого світа і апостольська. В своїй історії правдива Церков Христова має походити від самих апостолів, а через них від Ісуса Христа. А такою є наша св. католицька Церква.

Спаситель обіцяв бути в своїй Церкві до кінця світа. »І се я з вами по всі дні до кінця віків«. (Матей 28. 20). І дійсно зістав Спаситель на віки в своїй св. Церкві під видами хліба і вина в Найсвятійшій Тайні Евхаристії.

Чи вдячний ти, християнине, своєму Спасителеви, що Він на віки зістав в твоїй Церкві, в твоїм селі? Чи спішиш ти до Нього в часі св. Служби Божої, коли Він кличе до тебе: »Прийми і їжте, то моє Тіло. Пийте, то моя кров«...

Чи шукаєш Ти свого Бога в Найсвятійшій Тайні Евхаристії?

ЗАКІНЧЕННЯ.

»А то є життя вічне, щоби знали Тебе, єдиного, правдивого Бога і Ісуса Христа, котрого Ти післав«.

(Йоан 17. 3).

Ось так прийшли ми до кінця. Ми старалися розв'язати при Божій допомозі загадку людського життя, правдивої цілі нашої світової мандрівки. Ми шукали слідів нашого Творця, слідів Всевишнього Бога. І ми їх бачили в цілій вселенній, у ріжних сотворіннях, ми їх бачили в людському серцю. Ті Божі сліди, ясні і певні ми бачили в святих книгах і св. Переданню, в св. Христовій Церкві, де сам Христос в Найсвятіших Тайнах вічно перебуває.

Ми пізнали, що життя у світі це коротенька мандрівка, це подорож до правдивої вітчизни, на брамах котрої стоїть напись: »Вічність«. Вічність в безмежнім щастю з Богом в небі, або вічність в безмежній темряві мук зі злими духами в пеклі.

Де ти, християнине, проведеш вічність? Чи роздумаєш над цим? Чи питаєш себе?

А Ісус Христос кличе до нас, вказує нам ту вічність, до котрої маємо іти словами: »А то є

життя вічне, щоби знали Тебе єдиного, правдивого Бога і Ісуса Христа, котрого Ти післав«...

Отже треба нам в життю шукати правдивого Бога, шукати Спасителя, Ісуса, Його святого Євангелія. Знайдемо Його в Церкві Христовій. Серед світових бур, терпінь, ворожих насильств, хоронімся на тім кораблю спасення, яким є Христова Церква.

Тож ціле життя спішім в святую Церкву й шукаймо Христа і життя вічного!...

Л Е К Т У Р А.

(Книжки, котрі треба прочитати, щоби краще зрозуміти все, про що в тій книжці написано).

Ціна зол.

Астрономія й релігія	0.40
Галушчинський, о. Др. Т.: Біблійна історія	11.—
Той же: Найвисший пастирський уряд	
у Христовій Церкві	0.60
Голос катакомб	0.40
Геологія і релігія	0.40
Ковалів, о. С.: Про читання і толкування	
Св. Письма	0.50
Левицький, о. Др. Яросл.: Біблійна історія Старого і Нового Завіту (2 томи)	3.60
Лужницький, о, проф. Л.: Скарбниця віри	2.50—
Математика й релігія	0.40
Чийм ділом Церква?	0.40
* Шміт, о. Др. А.: Католицька апольоґетика	4.—
Штольц, о. А.: Хто як Бог	1.—
Шпіраго, о. Ф.: Католицький народній катехизм (3 томи)	14.50

З М І С Т.

	Стор.
ВСТУП	4
I. Потреба релігії лежить у природі чоловіка	7
II. Божі сліди в світі	9
1) Як повстав наш світ?	11
2) Крása сотворінь і доцільність у природі свідчать нам про існування Бога	14
3) Відношення вчених людей до релігії	16
III Божі сліди в людськiм серцю	17
IV Божі сліди в Божім Об'явленні	
1) Потреба Божого Об'явлення: а) старинна поганська філософія; б) Новітня філософія	19
2) Чи Бог дав своє Об'явлення людям?	23
3) Де знаходиться Боже Об'явлення?	24
V Святе Письмо, писане Боже Слово	25
1) Божественне походження св. Письма	27
2) Як треба розуміти натхнення авторів?	29
3) Чим були писателі при писанню св. книг?	30
4) Про читання св. Письма	30
5) Хто має право й обов'язок пояснити св. книги	32
A. Св. Книги Старого Завіта	33
Книги історичні:	
1) П'ять книг Мойсея	34
а) Книга Битія	34
б) Исход	34
в) Левіт	35
г) Числа	36

г) Второзаконіє	36
2) Історичні книги	38
а) Книга Ісуса Навина	39
б) Книга Суддіє	40
в) Книга Рут	40
г) 4 Книги Царств	42
г) Дві книги Параліпоменон	42
д) Книга Єздри	42
ж) Книга Неемії	43
з) Книга Естир	43
і) Книга Товіт	44
к) Книга Юдит	44
3) Книги поучаючі:	
а) Книга Йов	45
б) Псалтир	45
в) Книга Притчів Соломона	46
г) Книга Еклезіяст	46
г) Пісня пісень	47
д) Книга премудрости	47
ж) Книга премудрости Ісуса, сина Си- раха	47
4) Пророки	48
А) Яким способом об'являв Бог пророкам свою волю?	49
Б) Великі пророки:	
а) Ісаїя	49
б) Єремія з Варухом	50
в) Єзекиїл	51
г) Даниїл	51
В) Малі пророки: ,	52
5) Автентичність і достовірність св. Книг Старого Завіта	
6) Ісус Христос на підставі старозавіт-	

ніх пророцтв	55
7) Прообрази у св. книгах Старого Заві- та, що відносяться до життя Спасителя	58
Б) Святе Письмо Нового Завіта	63
І) Історичні книги	64
а) Євангеліє св. Матея	64
б) Євангеліє св. Марка	65
в) Євангеліє св. Луки	66
г) Євангеліє св. Івана Богослова	66
ґ) Діяння апостольські	67
II) Поучаючі Книги	68
а) Листи св. Павла	68
1) Лист до Римлян	69
2) I. Лист до Коринтян	70
3) II. Лист до Коринтян	70
4) Лист до Галатів	70
5) Лист до Єфесян	71
6) Лист до Филипян	71
7) Лист до Колосян	72
8) Лист I. до Солунян	72
9) Лист II. до Солунян	72
10) I. лист до Тимотея	73
11) II. лист до Тимотея	73
12) Лист до Тита	73
13) Лист до Филимона	73
14) Лист до Євреїв	74
1) Св. Якова	74
2) Св. Петра	75
3) Св. Івана Богослова	75
4) Св. Юди Тадея	76
III. Книги пророчі:	
1) Обявлення або Апокаліпсис	76
IV. Автентичність се. книг Нов. Завіта	77

V. Чи св. книги дійшли до нас так, як були написані?	78
VI. Писателі св. книг писали правду	78
VI. Святе Передання, неписане Боже Слово	80
а) Передання на підставі св. книг	81
б) Де знаходиться устне Передання?	83
в) Які правди віри знаємо зі св. Передання?	86
г) Закиди протестантів	87
VII Божі сліди у Христовій Церкві	88
Закінчення	91
Лектура	92
Зміст	93

Вволес: Бен Гур — (190 стор. + 4 ілюстр.).

Дежеліч: Софію вибрав — (232 стор.).

Лещук: Кроваві сліди — (164 стор.)

Лотоцький А.: За волю Ірляндії — (160 стор.)

„ „ Кужіль і меч — (170 стор.)

„ „ Лицар в чорнім оксаміті — (208 ст.)

Монкевич: Слідами новітніх Запорозжців — (спомини з 1918 р. — 208 стор. + 15 ілюстрацій)

„ Чорні Запорозжці (спом. з 1919—20 рр. — 170 ст. + 14 ілюстрацій)

Оркзай: Багрянний цвіт — 2 томи (324 ст.)

Ценевич: Злощасний самоцвіт — (224 ст.)

Єж Т. Т.: В ярмі султана (друкується).

Інші повісті й оповідання:

Ціна зол.

Бохенський: Тайна червоного посольства (друкується).

Гомзин: Прокляті часи 0.50

Делле Граціє: Два вороги 0.50

Єргензен: Притчі 1.—

Кервуд: З тавром убийника 4.—

Курдидик: Ясні вогні 0.50

Лягерлеф: Різдвяні рожі 0.50

Матісен: Зачарований годинник 0.50

Полянич: Перша ніч 0.50

Филипчак: Сила волі 4.80

Честертен: Знак зломаного меча 0.50

Книжки різного змісту:

А Б.: Більшовики й селянство 0.50

„ Більшовики й релігія 0.50

„ Мученицьке Мехіко 0.50

Бензен: Парадокси католицизму 4.—

Бодревич: Стежечка в рай (маєє набоженство) 2.—

70 коп. 2,76 (1976) Р. 3905 4

Бохенський: Срібні тіни (про кіно й фільму)
 Васьків: Де Бога нема (драма, 1 дія)
 „ Жених з міста (комедія, 1 дія)

Вільна школа

В. Я.: У невидимій сіті (хто панує над світом)

Голубець: Галицьке малярство

Западник: Св. Кирило й Методій, апостоли церковного зєдинення

Кабаровська: Тарас пастушок (песа для дітей)

Марієнко: Ради для нежонатих.

Мацелюх: Де нам шукати Бога

Ростан: Самарянка (драма)

Яценків: Нове джерело багатства — шовків-ництво

та багато інших книжок.

Цінники шлемо даром.

Всі ті видання дістануть члени кооперативи «Добра Книжка» (котрі вписове 5 зол. і повний уділ 25 зол.) за половину ціни! Є се чистий інтерес для них (ось приміром: вичислені тут видання кооперативи коштують для нечленів 83 зол. 10 гр., а члени платять за них тільки 41.55 зол., отже мають уже 41.55 зл. зарібку на тих 30 зл., що їх заплатили за вписове й уділ; крім того мають іще сталого уділу 25 зол., котрим можуть розпоряджатися після приписів статута кооперативи). Для того кожний мудрий та чесний чоловік, що любить книжку й культуру, не пожаліє гроша і вступить як член до кооперативи:

Видавничий інститут «Добра Книжка» Львів
 ул. Содова 4.

Листи і гроші адресувати так:

«Добра Книжка» — Львів- Lwów, p. skr. 11.

О. ЕВГЕН МАЦЕЛЮХ

Де нам шукати Бога?

Львів 1930.

«ДЛЯ СВІТЛА» — 16-18.

Львів. Бібліотека
 АН. УРСР